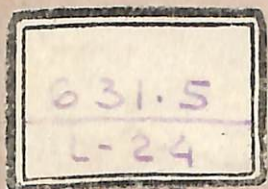


ՀԵՌՆԱՐԿ ԿՈՆՏՆԵՆԱՅԻՆ ԱԿՏԻՎԻ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Ա. Ի. ԼԱՎԼԻՆՍԿՈՎ

ԱԳՐՈՏԵԽՆԻԿԱՅԻ
Յ Ե Վ
ՑԱՆՔՍԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ
Դ Ե Ր Ը
ԲԵՐՔԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ
ԱՍՊԱՐԻՋՈՒՄ



ԳԻՆԸ՝ 50 կոպ.
Цена 50 коп.

«ՀՅՈՒՍԻՍՏՈՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍ»

30 JUL 2010

Ա. Ի. ԼԱՎԼԻՆՍԿԻ

631.5

Լ-24

ԱԳՐՈՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ՅԵՎ
ՑԱՆՔՍԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ԴԵՐԸ
ԲԵՐՔԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԱՍՊԱՐԻՋՈՒՄ

ՁԵՌՆԱՐԿ ԿՈՆՏՆՏԵՍԱՅԻՆ ԱԿՏԻՎԻ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԻ ՇԱՄԱՐ

Թարգմ. Վ. ԱՎԱԳՅԱՆ



ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ «ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍ»
ԹՈՍՏՈՎ—ԴՈՆ

1933

10524

30 APR 2013

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Սոցիալիստական դատերի բարձր բերքի համար պայքարելը—նշանակում է պայքարել կոլտնտեսությունների կազմակերպչական-տնտեսական հետադա մարացման համար	3
2. Կազմակերպել բարձր բերք	10
3. Աշնանավարը բարձրացնում է վարժարանացան բույսերի բերքը	15
4. Աշնանավարը պետք է կատարվի ժամանակին և լավ	17
5. Աշնանացան բույսերի համար ցեղերը կարևոր միջոց են հանդիսանում բերքի բարձրացման գործում	19
6. Տեսակների նշանակությունը բերքատվության բարձրացման գործում	22
7. Ցանքսի ժամկետները զննում են բերքի հաջողությունը	25
8. Աշնանացան մշակությունների ցանքսի ժամկետները	29
9. Սերմացանի նորմաների մասին	35
10. Արտերի խնամքը նույնքան կարևոր է, ինչքան ցանքսերինը	37
11. Ժամանակին կատարվող բերքահավաքը կանխում է կոլտնտեսները	40
12. Պարարտացումը, մեկտորացիան, ձյունահալումն—ի սպաս բերքի	44
13. Ցանքսափոխությունը—ազդեցություն է կրթական հիմքն է	45
14. Բույսերի հերթականության հիմնական կանոնները	55
15. Նախորդողներն արգելք չպետք է լինեն աշնանացաններին	56
16. Ուր տեղավորել բազմաբայ խոտերը	57
17. Ինչպես պետք է անցնել ընդունված ցանքսափոխությունը:	58



43904-65 (3341/41)

Օր. редактор
В. К. Цовьян
Тех. редактор
Г. М. Маркарян

2931
Ас-64

Сдано в наб. 22/XII 1932 г.
Сдано в печ. 1/II 1933 г.
Об'ем 3 3/4 печ. листа
Гираж 2000 экз.

ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴԱՇՏԵՐԻ ԲԱՐՁՐ ԲԵՐՔԻ ՀԱՄԱՐ ՊԱՅԳԱՐԵԼ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ Ե ՊԱՅԳԱՐԵԼ ԿՈԼՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՉԱԿԱՆ-ՑՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԵՏԱԳԱ ԱՄՐԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բերքատվության բարձրացումը յերկրորդ հնգամյակում հանդիսանում է սոցիալիստական հողագործության կենտրոնական խնդիրը: Սրա մասին կուսակցությունը ցուցումներ է տվել 17-րդ կոնսկոնֆերանսի վորոշումների մեջ: «Յերկրորդ հնգամյակի կենտրոնական խնդիրը պետք է լինի կոլտնտեսային յեկ յուրհանձնարարական դաշտերի բերքատվության վնասակամ բարձրացումը յեկ յերազեի դեմ պայքարելու հարցի բոլորակայան յուծումը»:

Ցանքսատարածությունների ընդլայնման ասպարիզում մենք վերխարի հաջողությունների ձեռք բերինք: Մանր, անհատական տնտեսություններն իվիճակի չեք ցել բարձրացնելու և անմշակ հողերը վարելու, նա չեք կարող իր տնտեսությունը վարել ազդեցությունների նվաճումների միջոցով: Սա հնարավոր դարձավ միայն կոլեկտիվ տնտեսության պայմաններում:

«Կոլտնտեսային շարժման ուժեղ զարգացումից հետո, գյուղացիները հնարավորություն ունեն իրենց աշխատանքը միացնելու իրենց հարևանների աշխատանքին, միանալու կոլտնտեսության մեջ, ցել վարելու, ոգտագործելու անմշակ հողերը, ստանալու մեքենա և տրակտոր և այսպիսով բարձրացնելու իրենց աշխատանքի արտադրողականությունը յեթե վոչ յեռակի, այլ գոնի կրկնակի չափով»: (Ստալին)

Կուսակցության առաջնորդ ընկ. Ստալինը սրա մասին ասել է 1929 թվի վերջում (դեկտեմբերի 27-ին, ազդարնիկ—մարքսիստների կոնֆերանսում): Այդ ժամանակվանից հետո ցանքսատարածությունների աճը չտեսնված չափերի հասավ: Նախապատերազմյան ժամանակի հետ համեմատած՝ ԽՍՀՄ-ի ցանքսատարածությունը 30 միլիոն հեկտարով ավելացավ: Կուսակցության առաջնորդի ցուցումը, վորն արվել է

սրանից 4 աւարի առաջ, ամբողջովին և լիովին հաստատվեց: Կոլտն-տեսութիւնները, հենվելով խորհրդատեսութիւնների և մեքենա-տրակ-տորային կայանների վրա, կուսակցութեան ղեկավարութեամբ, խոշո-բագուշի հաղթանակ ձեռք բերեցին ցանքաստարածութիւնների ընդ-լայնման ասպարիզում:

Կուսակցութիւնը կոլտնտեսային գյուղացիութեան առաջ աշխատեց նաեւ և պատմական նշանակութիւն ունեցող խնդիր—սոցիալիստական հողագործութեան վորակի վճռական բարձրացման խնդիրը, վորը կարող և լուծվել միայն այն դեպքում, յերբ անողոք պայքար մղվի կուլա-կութեան մնացորդների և ոպորտունիզմի դեմ յերկու ճակատում, մա-նավանդ աջերի դեմ, վորպէս տվյալ ետապի գլխավոր վտանգի դեմ, «ձախ» ոպորտունիզմի և նրա հանդեպ ցույց տրվող հաշտվողական վերաբերմունքի դեմ:

«Յեկել և ժամանակը, յերբ ցանքաստարածութիւնների ընդլայն-ման միջոցով տնտեսութեան ըստ լայնքի աճումից» պետք և դառնալ դեպի հողի լավագուշի մշակման պայքարին, բերքատուութեան բարձ-րացման պայքարին, վորպէս զարգացման տվյալ շրջանի գլխավոր խնդիրը գյուղատնտեսութեան ասպարիզում: (ԽՍՀՄ Ժողովուրդի և հենտկոմի վորոշումից):

Մենք բոլոր հնարավորութիւններն ունենք նրա համար, վոր-պէսզի մեր ուշադրութիւնը դարձնենք հողի լավագուշի մշակման, բեր-քատուութեան բարձրացման վրա: Հսկայական չափերով աճել են խորհ-տնտեսութիւններն ու ՄՏԿ-ները: ԽՍՀՄ-ի գյուղատնտեսական գըլ-խավոր ռայոններում ավարտված և հիմնականում համատարած կոլեկ-տիվացումը և նրա հիման վրա կուլակութեան վերացումը, վորպէս դասակարգի: ԽՍՀՄ դարձավ ամենախոշոր սոցիալիստական հողագոր-ծութեան յերկիր:

Մեր արդունաբերութիւնը, վորը հանդիսանում և սոցիալիզմի հզոր հենարան, հնարավորութիւն ունի լիովին ապահովելու սոցիա-լիստական հողագործութեան տեխնիկական սպառազինումը: Նա ապահո-վում և բանվոր դասակարգի կողմից կոլտնտեսային գյուղացիութեանը ցույց տրվող արտադրական ոգնութեան հետագա ընդլայնումը: 100 հազարից ավելի տրակտորներ, կցորդ ինվենտարով միասին, հազարավոր կոմբայններ և սեփական հազարավոր ավտոմոբիլներ սպասարկում են խորհրդատնտեսութիւններին և կոլտնտեսութիւններին: Որական բաց են թողնում հարյուրավոր նոր տրակտորներ, ավտոմոբիլներ և դանազան գյուղատնտեսական գործիքներ:

Այսպէս, ուրեմն, բերքատուութեան բարձրացումը ղեկով վորպէս կենտրոնական խնդիր, մենք ունենք այն կատարելու բոլոր պայման-ները: Կոլտնտեսութիւնների կազմակերպչական տնտեսական հե-

տագա ամրապնդման և բերքատուութեան բարձրացման համար պայ-քարել չի կարող հաջողութեամբ տարվել առանց ագրո-տեխնիկայի լայն կիրառման սոցիալիստական հողագործութեան մեջ: Ագրոտեխնի-կայի արհամարհումն առաջ և բերում ցածր բերք, վորպիսին վիժե-ցնում և պետութեան հանգեպ ունեցած պարտավորութիւնների կա-տարումը, պակասեցնում և կոլտնտեսութիւնների յեկամութը, հե-տեաբար և կոլտնտեսականի յեկամութը:

Սակայն ագրո-տեխնիկայի մասին յեղած խոսակցութիւնները դատարկ խոսակցութիւններ են մնում այն դեպքում, յերբ բոլշեկյան պայքար չի տարվում կուլակութեան մնացորդների, սպիտակ գլարդեա-կանութեան և նրա գործակալների քայքայիչ աշխատանքի դեմ, վոր-տեք կատաղաբար փորձում են ներքուստ քայքայել կոլտնտեսութեան արտադրութեան և աշխատանքի կազմակերպումը:

Վորպէսզի ագրոտեխնիկան լայն մուտք գործի, դրա համար ամե-նից առաջ պետք և կոլտնտեսութիւնն ապահովված լինի տեղական կուլակազմակերպութեան բոլշեկյան ղեկավարութեամբ, նրա գլուխը կանգնած պետք և լինեն փորձված, գյուղատնտեսութեան սոցիալիս-տական վերափոխման համար անձնվեր մարտնչողներ: Կոլտնտեսա-կանները մտքի զգացիայի պետք և յենթարկվեն դասակարգային թշնա-մու դեմ անողոք կերպով պայքարելու համար:

Կուրանում կուլակութեան կողմից կազմակերպված ցանքսի և հացամթերումների սաքոտաժը պարզ կերպով ցույց և տալիս, վոր դաշտերի աղտոտվելը, ագրոտեխնիկական միջոցառումների դեմ պայ-քարելը—հանդիսանում են հակահեղափոխական կուլակային վնասա-րարութեան անխղիւր մասը:

Ջախջախված կուլակութեան մնացորդները խցկվում են կոլտնտե-սութիւնները, փորձում են նրան ներքուստ քայքայել: Դասակար-գային թշնամին աշխատեցնում և բաց չի պայքարում կոլտնտեսութեան դեմ, բաց և բաց ագիտացիա չի տանում կոլտնտեսութիւնից դուրս դալու համար: Նա ներկայումս նախ և առաջ փորձում և վիժեցնել կոլտնտեսութեան արտադրութիւնը, քայքայել աշխատանքային կա-զապահութիւնը, կազմակերպել կոլտնտեսային հացի հափշտակու-թիւնը և պետական առաջադրութիւնների վիժումը: Կուլակը սողս-կում և կոլտնտեսութեան դանադան ողակներում (հաշվապահ, պա-հեստապետ, բրիգադիր, դաշտաբույժ, վարչութեան անդամ և այլն): Նա փորձում և հրահրել և ոգտագործել կոլտնտեսականների մի մասի մանր-սեփականատիրական և անհատապաշտական տրամադրութիւն-ները և դրդում և նրանց փչացնել ինվենտարը, կոլտնտեսային գույքը և ամեն կերպ աշխատում և այնպէս անել, վոր բերքատուութիւնը պակասի և կոլտնտեսային դաշտերն աղտոտվեն: Այս վնասարարու-

Թյունը հաջողվում է նրան այնտեղ, ուր կուսակազմակերպությունը կորցրել է իր զգոնությունը, գերի յե դարձել աջ ուղորտունիատական տրամադրություններին, վորտեղ նրան զգնում են կուսակցության թշնամիները, վորոնք թագնվում են կուսակցական տոմսերով: Իրենց գրպաններում կուստոմս ունեցող այդպիսի թշնամիներն ամենավտանգավոր թշնամիներն են:

Կուսակցության կազմակերպած սաբոտաժը ջախջախելու միջոցով միայն հնարավոր է ապահովել ագրոտեխնիկայի իսկական լայն կիրառումը, սոցիալիստական դաշտերի բերքատվության բարձրացումը, հասարակական (սոցիալիստական) սեփականության ամրապնդումը և հետագա աճը:

Մենք անխնա կերպով պատժում ենք կոլտնտեսային գույքը գողացողներին: Սակայն միթե ագրոտեխնիկայի կանոնները չկատարելու պատճառով չեն, վոր կոլտնտեսությունները կորցնում են հարյուր և հազարավոր ցենտներ էաց: Հարյուրավոր հազար ցենտներ պակաս բերք հավաքելը նույնպես գողություն է համարվում:

Միանգամայն իրավացիորեն առաջավոր կոլտնտեսականները պահանջում են անխնա պայքար տանել հասարակական (սոցիալիստական) սեփականության հափշտակումի դեմ, վորն ագրոտեխնիկական միջոցառումները չկատարելու հետևանքն է:

Ագրոտեխնիկական միջոցառումների հիմքը ցանցափոխությունն է: Առանց ցանքսափոխության չկա ագրոտեխնիկա:

Մշակույթների ճիշտ հերթափոխությունը վճռում է մոլախոտերի վոչնչացման, սնկային հիվանդությունների, դաշտային վնասատուների քչացման խնդիրը: Հեռաբար, ցանքսափոխությունը մտցնելով և ագրոտեխնիկան լայն չափով կիրառելով, մենք լուծում ենք սոցիալիստական դաշտերի բերքատվության բարձրացման հիմնական խնդիրը: Ահա թե ինչու ԽՍՀՄ Ժողկոմխորհի և Համկոմկուսի (Բ) Կենտկոմի վորոշմամբ առաջարկված է.

«1933 թվի բնթացում բոլոր կոլեցեսություններում անցկացնել ցանցափոխություն, վորպես բերքի բարձրացման լավագույն միջոցներից մեկը, այն հասվով, վոր ցանցափոխությամբ կիրառումը կապված լինի վորո՞ւ մարգերում յիվ յերկրամասերում հացահատիկային հասկավոր մեակույթների ցանցափոխությունները համապատասխան չափով բնդարձակելու առիթա՞սանքի հետ»:

Ցանքսափոխության ճիշտ կիրառումը հատկապես նպաստում է կայուն հողագագործում ստեղծելու վերա բերյալ կուսակցության և կառավարության միջոցառումների անցկացմանը:

ԽՍՀՄ Կենտգործկոմի և Ժողկոմխորհի 1932 թվի հոկտեմբերի 3-ի վորոշման համաձայն յուրաքանչյուր կոլեցեսությամբ ամրացվում է այն

հողը, վորը գտնվում է նրա ձգագագործման տակ ներկայումս գոյություն ունեցող սահմաններում յիվ նրա հետ միասին ագրիվում են ամեն օստակի վերափոխումները: Այս վորոշումը տնտեսական-քաղաքական խոշոր նշանակություն ունի: Արգելելով վորեն վերափոխում, կուսակցությունն ու կառավարությունը յուրաքանչյուր կոլտնտեսության համար հնարավորություն ստեղծեցին հաջողությամբ կիրառելու ցանքսափոխությունը:

Մեր յերկրամասի պայմաններում ցանքսափոխություն մտցնելը հեշտանում է նրանով, վոր ռայոնների մեծ մասում հողաշինարարական աշխատանքներն անց են կացված նշանակված հարյուր հեկտարանոց և չորս հարյուր հեկտարանոց վանդակների հողատարածություններում:

Յեվ վորովհետև ցանքսափոխությունն ագրոտեխնիկայի հիմնական ողակն է հանդիսանում, վիթխարի նշանակություն ունի կոլտնտեսությունների հետագա տնտեսական-կազմակերպչական ամրապնդման և կոլտնտեսականների նյութական կենցաղային մակարդակի հետագա բարձրացման գործում, այդ իսկ պատճառով դասակարգային թըշնամին փորձում է վիժեցնել ցանքսափոխության կիրառումը, վորպես մոլախոտերի դեմ պայքարելու լավագույն միջոց:

Ընկ. Շերոլդանը Պոլտավսկայա ստանիցայի որինակով ցույց տվեց, թե ինչպես կուսակցությունը կոլտնտեսությունների կողմից պետություն պարտավորությունները կատարելու դեմ մղած իր պայքարը գուզակցում է ագրոտեխնիկական միջոցառումներին դիմադրելու հետ:

«Պոլտավսկայա ստանիցայի որինակը,—ասում է ընկ. Շերոլդանը,—վորտեղ այժմ ցանված է աշնանացանի պլանի միայն 30 տոկոսը, վորտեղ անցյալ տարի դաշտերը, Կուբանի պտղաբեր դաշտերը, վորտեղ անցյալ տարի դաշտերը, մոլախոտերով, վորտեղ անցյալ տարի վերակրությունամբ մոլախոտերի կեսը փչացած տեղ մոտավորապես բոլոր ցանքսափոխությունների կեսը փչացած է համարվում, վորտեղ մի հեկտարից հացամթերման համար հանձնված է 1—1½ փութ, պարզ կերպով ցույց է տալիս, թե ինչպես կուսակցը սաբոտաժ է կազմակերպում:

«Վորովհետև դա նշանակում է, վոր մենատնտեսները և կոլտնտեսականներն անցյալ տարի այս ստանիցայում աշնանացանի ժամանակ հողը պետքին պես չվարեցին, ձգձգեցին ցանքսը, սերմացույի մի մասը գողացան և չցանեցին, այնուհետև ամռանը դաշտերը չքաղհանեցին, վատ հավաքեցին բերքը, այսինքն չաշխատեցին, կամ, լավագույն դեպքում ցույց եյին տալիս, վոր իբր թե աշխատում են»:

Թե ինչպես դասակարգային թշնամին, ոգտագործելով կոլտնտեսականների մի մասի մանր-սեփականատիրական մնացորդները, ուշ-

խատոււմ եւ վիժեցնել ցանճսափոխությունը, յերևում ե հետեւյալ որինակներէց:

Վերցնենք շարքահերկ տեխնիկական բուլսերի բերքահաւաքը: Այս բուլսերն իրենցից հետո ազատոււմ են հողը աշնանացան հասկավոր բուլսերի համար: Յեզիպտացորենի, արեւածաղկի բերքահաւաքը հոսեանում հանդիպեց կուլակութեան կողմից կազմակերպված սարքատափ:

Դասակարգային թշնամու ծրագիրն այսպես ե. քանի վոր շարքահերկերի բերքահաւաքը վիժեց, ապա պարզ ե, վոր կոլտնտեսությունը աշնանարուստները պետք ե ցանի խողանում: Ահա վերջի վերջո՝ շարքահերկերի ուլ բերքահաքի հետ միասին վիժում ե նաև ցանճսափոխությունը:

Մի ուրիշ որինակ, ծանճսափոխությունը պետք ե սահմանվի պետութեան կողմից ցանճսատարածությունն ե մշակութիւնների վերաբերյալ կոլտնտեսութեանը տրված առաջադրանքին համապատասխան:

Յեւ ահա Նեվինոմինսկի ռայոնի Կալինինի անվան կոլտնտեսութեան մեջ, ցանճսափոխությունը մշակելիս կուլակութեան մնացորդները, տեսնելով, վոր իրենց չի հաջողվում մշակութիւնների հերթափոխությունը վիժեցնել, այն ժամանակ փորձեցին «իրենց» ցանճսափոխությունն անցկացնել:

Ինչպես հացածերութեանը դասակարգային թշնամին փորձում ե կոլտնտեսութեանների շահերը հակադրել համապետական շահերին, ճիշտ այնպես ել այստեղ նա փորձեց ցանճսափոխութեան մեջ քաշել այնպիսի մշակութիւններ, վորոնք չեն նախատեսված պետութեան արտադրական առաջադրանքով: Սա կոլտնտեսութեանը սոցիալիստական տնտեսութեան պլանային սխտեմից հեռացնելու փորձ ե յեղել:

Հնդաժյա պլանի հիման վրա պրոլետարական պետութեանը յուրաքանչյուր տարվա համար կազմում ե յերկրի վողջ տնտեսութեան զարգացման հսկիչ թվեր ե նրանք հասցնում ե յերկրամասերին ե մարգերին: Այնուհետև հսկիչ թվերը հասցվում են յուրաքանչյուր ռայոնի կոլտնտեսութեաններին, վորպես արտադրական առաջադրանք:

Կոլտնտեսութեան կողմից ստացված արտադրական առաջադրանքի մեջ ցույց ե տրվում, թե կոլտնտեսութեանը քանի ե ինչպիսի մշակութիւններ պիտի ցանի: Ծանճսափոխութեան կազմակերպելիս յետևելու պիտի ունենալ ահա այս առաջադրանքը:

Այն սարքատափը, վորը կազմակերպեց կուլակութեանը Կուբանում, ցույց ե տալիս, վոր դասակարգային թշնամին փորձում ե ողտադործել ամեն մի ճեղքվածք, կոլտնտեսային արտադրութեան ամեն մի թույլ ողակ, վորպէսզի ներքուստ քայքայի այն: Մեր այսպիսի թույլ ողակներէց մեկը հանդիսանում ե այն, վոր կոլտնտեսականների զգա-

լի մասը բավականաչափ չի տիրապետել ագրոտեխնիկային: Դասակարգային թշնամին ողտվում ե այս հանգամանքից:

Յուրաքանչյուր կոլտնտեսական—ակտիվիստ պետք ե դիտենա, թե ինչպես պետք ե պայքարել սոցիալիստական հողագործութեան ագրոտեխնիկայի համար, ինչպես կատարել կուլակցութեան վորոշումը բերքի բարձրացման մասին: Այս ձեռնարկի նպատակն ե այս գործում ոգնութեան ցույց տալ կոլտնտեսային ակտիվին:

Ծանճսափոխութեան կիրառումը հանդիսանում ե ագրոտեխնիկայի զարգացման, սոցիալիստական հողագործութեան բերքատվութեան բարձրացման հիմք: Սա դասակարգային պայքարի հարց ե:

«Յեր դուք տեսնում եք կոլտնտեսականի ագրադը, ասել ե ընդհանրապէս, — իսկույն աչի յե գարնվում, քե ինչպես նրա անհասկանալի բանջարանցը հրաւարի կերպով մօակված ե, իսկ կոլտնտեսականի դասերը հաճախ խայտառակ վիճակում ե գտնվում: Մի՞քե պարզ չե այս բոլորի դասակարգային իմաստը: Մի՞քե պարզ չե, վոր կոլտնտեսականների բարեխիղճ յեւ արդյունավետ աշխատանքի նախընտրութեանը կազմակերպելը»: Սա պարզ է, որ կուլակը փորձում ե սաբոտաժ յեւ կոլտնտեսային օգնարարային վիժեցում կազմակերպել»:

Ագրոտեխնիկայի կիրառման համար տարվող պայքարը սերտորեն կապված ե կոլտնտեսութեանների կազմակերպչական-տնտեսական ամրացման պայքարի հետ, կոլտնտեսականների մեջ հասարակական սեփականութեան հանդեպ սոցիալիստական վերաբերմունք դաստիարակելու համար կուլակութեան մնացորդների, կուլակային ազդեցութեան դեմ պայքարելու հետ:

ՄՏԿ-ները խոշոր ե պատասխանատու աշխատանք պետք ե կատարեն: Նրանց վրա կուլակցութեանը ե կառավարութեանը դրեց խնդիր—«դառնալ կոլտնտեսութեանների դեկավարներ վոչ միայն տնտեսային տեսիլքով կիրառելու բնագավառում, այլ նաեւ ագրոտեխնիկայի ասպարիզում»:

Սա նշանակում ե, վոր ՄՏԿ-ները պետք ե դառնան դեկավարող կենտրոններ ե ագրոտեխնիկական դիտելիքները, ագրոկուլտուրան ե հողամշակումը կոլտնտեսային լայն մասսաների մեջ տարածողներ:

Մեքենա-տնտեսութեան կայանների դերը, վորպէս այս աշխատանքի հեղինակներ, մեքենա ժամանակամիջոցում առանձնահատուկ նշանակություն ե ձեռք բերում: Կուլակցական կազմակերպութեանները հատուկ ուշադրութեան պետք ե դարձնեն մեքենատրակտորային կայանների ուժեղացման վրա՝ վորպէս տեխնիկա-տնտեսական ե քաղաքական կազմակերպութեան: Միայն ՄՏԿ-ների դերն ու ազդեցութեանն ուժեղացնելու միջոցով ե, վոր մենք կկարողանանք ձեռք բերել նոր փայլուն հաջողութեաններ կոլտնտեսային շինարարութեան մեջ:

Մեքենատրակտորային կայանները կոլտնտեսություններում պետք է կազմակերպեն ագրոտեխնիկայի կիրառման գործը, համառ բողջիկյան պայքար պետք է տանեն կոլտնտեսային դաշտերի բեր- քառությունների բարձրացման, ճիշտ ցանքստնություններում մտցնելու հա- մար, վորն ապահովում է հացահատիկային և տեխնիկական մշակույթ- ների բերքառությունների աճման արագ տեմպերը:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ ԲԱՐՁՐ ԲԵՐԲ

Մեր բերքի հիմնական չարիքը մոլախոտերն են: Մոլախոտերն ամենուրեք 20—40 տոկոսով իջեցնում են բոլոր բույսերի բերքը: Տասնյակ միլիոնավոր ցենտներ պակաս հացահատիկ ենք հավաքում լոկ այն պատճառով, վոր կոլտնտեսային և խորհրտնտեսային դաշտերը մոլախոտերով ծածկված են լինում: Վոչ խոնավությունը և վոչ ել յե- րաշտը չեն խանգարում մոլախոտերին ֆնասելու մեր դաշտերը: Բույսե- րի ֆնասատունները և հիվանդությունները նույնպես ֆնասում են բեր- քին և պակասեցնում բերքահավաքը:

Բացի հողագործության այս հիմնական և ընդհանուր թշնամիներից, չորային ռայոններում, վորտեղ քիչ անձրև և ձյուն է գալիս—մի տարում մինչև 400 մմ և վորտեղ այս մթնոլորտային տեղումները կա- յուն չեն (անհավասարաչափ են տեղում), բերքը վորոշ տարիներում չափազանց իջնում է, վորովհետև խոնավությունն անբավարար է լինում:

Կրապոտիկին—Նեվինոմինսկայա—Հանքային ջրեր—Պրոխլադնայա գծից դեպի արևելք և Կրապոտիկին—Կանեկայա գծից դեպի հյուսիս ձգվող յերկրամասի բոլոր ռայոնները, ինչպես նաև Մերձադովի ռա- յոնները (Տեմրյուկի և մասամբ Մերձծովյան Ախտարսկի) պատկանում են այն գոտուն, ուր յերաշտը և չոր քամիները հաճախ կարևորագույն բույսերի քիչ բերք տալուն պատճառ են դառնում, իսկ մի քանի տա- րիներում այնպիսի մշակույթների բերքը, վորպիսին են գարնանացո- րենը, գարին, այստեղ չափազանց իջնում է, սակայն ագրոտեխնիկան գիտե և սովորեցնում է, թե ինչպես պետք է վերացնել ցածր բերքե- րի պատճառները:

Առաջին հնգամյակի ընթացքում մեր յերկրում ստեղծված է տրակտորայինարարության և գյուղատնտեսական մեքենաշինարարու- թյան սեփական ուժեղ բաղա, վորը յերկրորդ հնգամյակում ապահո- վելու յե գյուղատնտեսության բոլոր կարեւորագույն աշխատանքների մեքենայացումը:

Ստալինգրադի և Նարկովի գործարաններն ամեն ուր նոր տրակ- տորներով զինում են խորհրտնտեսությունները և կոլտնտեսությունները:

ը (որական արտադրելով մինչև 250 տրակտոր): Մեքենաշինարարու- թյան գործարաններն ամեն ուր բարձրացնում են շարքացան մեքե- նաների, տրակտորային գութանների, կոմբայնների արտադրությունը: Մոսկվայի և Նիժնեգորոդի գործարաններն որական բաց են թող- նում հարյուրից ավելի ավտոմեքենաներ: Գործարանները և ֆաբրիկ- ները տալիս են այն բոլոր միջոցները, վորոնք անհրաժեշտ են սո- ցիալիստական հողագործությունն իսկապես զինելու՝ հանուն բերքի համար մղվող պայքարում:

Համկոմկուսի (բ) Հյուսիսային Կովկասի Յերկրկուսի, Յերկրգործ- կուսի և Յերկրկոլտնտնությունների վորոշմամբ, 1932 թվին բերքահավաքի կամպանիայի համար յերկրամասում կազմակերպված են ՄՏԿ-ներ 15—20 հազար հեկտար տարածություն ընդգրկող բոլոր խոշոր գյուղերում և ՄՏԿ պարկում մտցված է 700 կոմբայն, 1300 ավտո- մեքենա և 250 պիլկեր (յեզիպտացորեն հավաքող մեքենա):

Կառուցվում են քիմիական պարարտանյութեր պատրաստող գոր- ծարաններ, ավելացվում է պարարտանյութերի արտադրությունը: Հողագործությունը զիտական հողի վրա դնելու համար խոր- հրդային Միության մեջ ստեղծված են բոլոր միջոցներն ու պայ- մանները:

Սրա հետ միասին, ուսումնական հիմնարկները, տեխնիկումները, դպրոցները և դասընթացները կոլտնտեսականներից և խորհրտնտեսա- յին բանվորներից բաց են թողնում հազարավոր և տասնյակ հազա- րավոր խոշոր սոցիալիստական հողագործության հրամանատարներ, վորոնք կոլտնտեսություններն ու խորհրտնտեսություններն են վերա- դառնում, բերելով իրենց հետ գիտական հողագործության գիտե- լիքները:

Հողագործության տեխնիկայի այս արագ առաջնադարումը գյուղատնտեսների, խորհրտնտեսային բանվորների և կոլտնտեսական- ների փորձի աճումը և կոլտնտեսությունների տնտեսական-կազմա- կերպչական ամրապնդման հաջողությունները վերացնում են բերքի բարձրացման խոչնդոտները: Այն, ինչ չափազանց դժվար խնդիր եր բանվորները խոչնդոտները: Այն, ինչ չափազանց դժվար խնդիր եր հանդիսանում մանր անհատական գյուղացու համար, կուսակցության ղեկավարությունում դա միանգամայն գործնականապես իրագործելի խնդիր է հանդիսանում խոշոր սոցիալիստական հողագործության հա- մար, վորը զինված է նոր մեքենաներով, նոր տեխնիկայով, հողա- գործության գիտելիքներով և վորը վայելում է բանվոր դասակարգի և նրա կուսակցության աջակցությունը: Կառն ժամանակամիջոցում բարձրացնել բերք, մոռանալ ցածր բերք յեվ անբերբուրյունը — անա- այն մարտական խնդիր, վորը դրվում է յուրաքանչյուր խորհրտնտե- րյան յեվ կոլտնտեսության առաջ:

Սակայն գործնականում յերկրամասի շատ կոլտնտեսություններ, մանավանդ Կուբանում, չորագործեցին խոշոր սոցիալիստական տնտեսություն հսկայական առավելությունները:

Առանձնապես մեծ են բերքի կորուստները Կուբանում 1932 թվին, ըստ վորում այստեղ դրա պատճառը վոչ թե բնություն տարերային ուժերն են յեղել, այլ կուլակություն մնացորդների և սպիտակ դվարդիականների խորհրդային իշխանություն միջոցառումների հանդեպ կազմակերպած սաբոտաժը: Այս սաբոտաժն է յեղել պատճառը, վոր ցանքսը, քաղհանը, բերքահավաքը և հացամթերումներն ուշացան: Կուլակության կազմակերպած սաբոտաժն ուշ բերքահավաքի, դիզման, ուշ և վատ կալման, վորը ձգձգվեց մինչև ձմեռը, յեգիպտացորենի և այլ մշակույթների ուշ և անփուլթ բերքահավաքման պատճառ է յեղել: Այս սաբոտաժը պատճառ յեղավ հողի խայտառակ մշակման, վորը չափազանց իջեցրեց բերքը:

«Դուք գիտե՞ք, վոր մենք ուշացրինք ցանքսը, քաղհանը և բերքահավաքը: Աշխատանքների մի մասը բոլորովին չենք կատարում: Սա նրանից է, վոր կոլտնտեսականների մի մասը, ամբողջ կոլտնտեսություններն այնպես չեն աշխատում, ինչպես պետքն է և ինչպես պետք է պահանջել, վոր աշխատեն խոշոր, տեխնիկապես դինված տնտեսությունները»: (Շեբոլդայեվի ճառից, արտասանված 1932 թ. նոյեմբերի 12-ին):

Դասակարգային թշնամու դեմ անողորմաբար պայքարելը, աշխատանքային կարգապահության բարձրացումը և աշխատանքի հանդեպ դիտակից վերաբերմունքը ցույց տալը հանդիսանում է կոլտնտեսությունների կազմակերպչական-տնտեսական ամրապնդման գլխավոր պայմաններից մեկը և հողագործության գիտական ձեւերի մուծման հիմքը: Անճարժեռ է դրանք հավասարեցնել լավագույն հողամասերին, լավագույն կոլտնտեսություններին յեվ բրիգադներին հողամասերին:

Ինչ է նշանակում սա: Սա նշանակում է, վոր խորհրտնտեսությունների ու կոլտնտեսությունների բոլոր դաշտերը պետք է մշակվեն այնպես, ինչպես այն լավագույն հողամասերը, վորտեղ կիրառված են հողագործության գիտական ձեւերը, վորտեղ վերացված են դիմադրկությունն ու հավասարեցումը, վորտեղ ճիշտ է կազմակերպված աշխատանքը, մտցված է գործավարձը, վորտեղ լայն չափով տարածվել է սոցմարքուլն ու հարվածայնությունը: Սա նշանակում է, վոր յուրաքանչյուր բրիգադ աշխատանքը պետք է կազմակերպի այնպես, ինչպես այդ անում են յերկրամասի իրար հետ մրցակցող 250 լավագույն բրիգադները: Բոլոր դաշտերի բերքը լավագույն հողամասերի բերքին հավասարեցնելը, այդ հողամասերի փորձի ոգտագործումը հնարավորություն կտա անագին քանակությամբ բերք հավաքելու:

Սովորական յերեւույթ է, յերբ կոլտնտեսության լավագույն հողամասերը 5—6 անգամ ավելի շատ բերք են տվել, քան վատերը: Որինակ՝ Բլյուսերի անվան կոլտնտեսության մեջ (Կրասնոսելինի ռայոն), աշխանացորենը արոտավայրի լավագույն հողամասերում տվել է 18 ցենտներ, նախորդող շաբաթհերկ բույսերի հողամասերում 7—9 ցենտներ, իսկ վատ հողամասերում, խողանում ցանելիս, տվել է ընդամենը 5—6 ցենտներ: «Հեկտեմբեր» կոլտնտեսության մեջ (Կորենովսկու ռայոնի Վիսելիի գյուղում) լավագույն հողամասերը աշխանացորենը տվել են մոտ 10 ցենտներ, իսկ վատ հողամասերը՝ 2 ցենտներ: Տիխոբեցկու հացահատիկային խորհրտնտեսության մեջ ցորենը յերկար ժամանակ անվար մնացած հողում տվել է 1 հեկտարից 10 ցենտներ, իսկ արեւածաղկի հողում—մինչև 2 ցենտներ 1 հեկտարից:

Կարող են կարծել, վոր բերքի այս աստիճան խիստ տարբերությունը բացատրվում է հողամասերի տարբեր վորակներով: Սակայն դա այդպես չէ: Հազվագյուտ դեպքերում են, վոր մի խորհրտնտեսության ու կոլտնտեսության հողամասերը վորակով խիստ տարբերվում են իրարից: Սովորաբար մի կոլտնտեսության հողամասերը վորակի տեսակետից քիչ են տարբերվում իրարից:

Բերքի այս հսկայական տարբերությունը բացատրվում է գլխավորապես հողամասերի տարբեր մշակությամբ, բույսերի տարբեր խընամբով, աշխատանքի կազմակերպման և դրույթի հանդեպ ցույց տրվող տարբեր վերաբերմունքով:

Այսպիսի տարբերությունն առաջին հերթին բացատրվում է ներքանով, վոր հողամասերից մի քանիսում ղեկավարել և աշխատել են այնպիսի մարդիկ, վորոնք նվիրված են գյուղատնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման գործին, իսկ մի քանիսում աշխատել և ղեկավարել են այնպիսի մարդիկ, վորոնք ընկել են կուլակային ազդեցության տակ, վորոնք աշակցել են կուլակության կողմից կազմակերպված սաբոտաժին և իրենք դարձել նրա կազմակերպիչները:

Դենել բոլոր դաշտերի բերքը լավագույն հողամասերի բերքին հավասարացնելու խնդիրը—նշանակում է կիրառել այն ամենը, ինչ կիրառվել է լավագույն հողամասում, սա նշանակում է կիրառել հայտնի, արդեն նվաճած ձեւերը:

Սակայն միայն սրտ վրա չպետք է կանգ առնել: Հետեւելով խորհրտնտեսությունների լավագույն հողամասերի և կոլտնտեսությունների 250 լավագույն բրիգադների ուրինակին, պետք է յուրացնել բույսերի մշակման բոլոր լավագույն ձեւերը և դիմադրկությունն ու հավասարեցումը վերացնելու, կուլակային մնացորդների վնասարարության դեմ անողորմ պայքար մղելու հիման վրա այնպես առաջ գնալ, վոր բերքն աստիճանաբար ավելի հեշտությամբ ձեռք բերվի:

Հողագործութեան զիտական տեխնիկան, կամ ագրոտեխնիկան, խորհանդեսութեանները ու կոլտնտեսութեանները առաջին և հիմնական զենքն է հանդիսանում բերքի համար մղվող պայքարում: Ապահովելով մոլախոտերի, ֆլասատուների, բույսերի հիվանդութեանների վոչնչացումը և թուլացնելով յերաշտի աղբեցութեանը, ագրոտեխնիկան լուծում է հողագործութեան բոլոր հիմնական հարցերը:

Սակայն չորային ռայոններում շատ անգամ միայն ագրոտեխնիկան, առանց վոռոգման, չի կարող անվնաս դարձնել յերաշտը: Զորային ռայոններում վոռոգումն առանձնապես մեծ նշանակություն ունի բանջարանոցային բույսերի, այգիների և այնպիսի դաշտային մշակույթների համար, ինչպիսիք են գետնախնձորը:

Անբերրի կամ սննդարար նյութերով աղքատ հողերի համար պարարտացումը հսկայական նշանակություն ունի: Մեր յերկրամասում հողերի մեծ մասն առայժմ դեռ բավականաչափ արգավանդ է, սակայն բանջարանոցային, այգու և տեխնիկական արժեքավոր մշակույթների համար պարարտացումը վիթխարի նշանակություն ունի նաև մեր յերկրամասում: Պարարտացումն առանձնապես խոշոր նշանակություն ունի նախալեռնային գոտու վոդոզվող հողերի համար, վորտեղ դաշտեղ զառիվայրի վրա յեն գտնվում: Զառիվայր հողերը սովորաբար աղքատ են լինում հանքային աղբրից, վորոնք անհրաժեշտ են բույսերի սննդաուլթեան համար: Սակայն, այս վրքում խոսելու յենք գլխավորապես ագրոտեխնիկայի մասին, վորն ամենուրեք և բոլոր բույսերի նկատմամբ վճռական նշանակություն ունի՝ բարձր բերք ստանալու համար:

Ագրոտեխնիկայի հիմնական ձեվերն են—հողամեղմումը, բույսերի հերքափոխությունը, օեսակավոր սերմացանը, ցանքս ժամանակին կատարելը, բույսերի ժամանակին յեվ հիւս խնամքը, բերահաւաքը ժամանակին յեվ առանց կոտսի կատարելը:

Վերոհիշյալ բոլոր յեղանակների կիրառումը հնարավորութեան կտա լավ բերք ստանալու այն պայմանով, վոր միեւնոյն ժամանակ անողոք պայքար տարվի կուլակային զիմադրութեան և սաբոտաժի դեմ, ճիշտ կադմակերպվի աշխատանքը, վերացվի զիմադրկութեանը և բարձրացվի աշխատանքի կարգապահութեանը:

Բերքի համար տարվող պայքարում ագրոտեխնիկայի զանազան միջոցառումները միեւնոյն նշանակությունը չունեն: Այժմ կարգով քննութեան առնենք ագրոտեխնիկայի հիմնական միջոցառումները:

ԱՇՆԱՆԱՎԱՐԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆՈՒՄ Ե ԳԱՐՆԱՆԱՅԱՆ ԲՈՒՅՍԵՐԻ ԲԵՐԲԸ

Հայտնի յե, վոր գարնանացան մշակույթները բարձր են տալիս աշնանավարի շնորհիվ: Հայտնի յե, վոր գարնանավարը, անկասկած, իջեցնում է բերքը: Այս ցույց են տալիս փորձակայանների հետեւյալ բազմամյա հետազոտութեանները:

	Դռնեցի փորձնական կայան	Ռոտովի փորձնական կայան
Աշնանավարով	6,4	9,4
Դարնանավարով	5,2	7,3

Աշնանավարը 1—2 ցենտներով ավելացնում է ցորենի բերքը 1 հեկտարից: Վաղահաս գարնանացորենի և դարու, ինչպես նաև արևածաղկի և ճակնդեղի համար աշնանավարը վճռական նշանակություն ունի, վորովհետեւ նա ապահովում է ժամանակին ցանքսը, վորն առանձնապես կարեւոր է տվյալ մշակույթների համար: Միթե ամեն մի կոլտնտեսութեան մեջ չի կարելի պարզ կերպով տեսնել, թե ինչպես աշնանավարի վրա ցանված բոլոր գարնանացան բույսերը (հացահատիկային և շարքահերկ) տարբերվում են իրենց լավ բերքով: Միթե աշնանավարի վրա ցանված գարնանացան բույսերն ավելի մաքուր, ավելի խիտ և ավելի հավասարաչափ չեն աճել, քան այն գարնանացան բույսերը, վորոնք «գարնանավարի» վրա յեն ցանված: Հենց այդպես էլ յեղել է թե խորհանդեսութեաններում և թե կոլտնտեսութեաններում—գարնանացան բույսերի լավագոյն հողամասերը գտնվում են աշնանը վարած ցանքսատարածութեանների վրա: Աշնանավարը, շուտ տալով հողի մակերեսը, թույլ է տալիս, վորպեսզի մոլախոտերի սերմերը ծլեն, իսկ դրանով մոլախոտերը ձգմեով սառնամանիքներով և գարնանը կատարվող նախացանքային հողամշակմամբ վոչնչանում են: Հողաշերտերի շուտ տալը շատ ֆլասատուներին դուրս է հանում հողի մակերեսի վրա, վորտեղ նրանք վոչնչանում են արևից, անձրեւից, վատ յեղանակից, ինչպես նաև թրուշուններից—հողագործութեան բարեկամներից: Վնասատուներից վոմանք, խողանի հետ միասին հերկվելով, ընկնում են հողի խորունկ շերտերը և այնտեղ վոչնչանում են: Աշնանավարը նպաստում է խոնավութեան պահպանմանը և կուտակմանը: Աշնանավարը, նպաստելով մոլախոտերի և ֆլասատուների վոչնչացմանը և ապահովելով խոնավութեան կուտա-

կումը, վճռում է գարնանացան բույսերի համար լավ մշակված հող նախապատրաստելու հարցերը:

Աշնանավարը պետք է լինի գարնանացան բույսերի բերքը բարձրացնող հիմնական միջոցառումը: Հենց դրա համար է, վոր Յերկրագործ-կումի հինգերորդ պլենումն իր «աշնանացան կամպանիայի և բերքա-տվելթյան բարձրացման միջոցառումների մասին» կայացրած վորոշ-ման մեջ մատնանշել է. «նկատի ունենալով, վոր աշնանավարը մու-խոտերի դեմ պայքարելու լավագույն միջոցն է և ապահովում է գար-նանային բույսերի վաղ ցանքսը, պարտավորացնել տեղական կազմա-կերպություններին, աշնանացանը սահմանված ժամկետում անցկաց-նելու հետ միասին, լիովին կատարել նաև աշնանավարի պլանը»:

Արդյոք ամեն տեղ կոլտնտեսություններն ու խորհրտնտեսու-թյունները կիրառել են աշնանավարը: Արդյոք 1933 թվի բոլոր գար-նանացան տարածություններն են ապահովված աշնանավարով: Վոչ, մենք այդ չենք տեսնում, մանավանդ Կուբանի ռայոններում: Հնգամ-յակի ավարտական տարում դաշտերի մեծ մասը չի նախապատրաստ-վել գարնան համար, ինչպես այդ պահանջում է սոցիալիստական բեր-քը: Ըստ վորում, աշնանավարի անհաջողությունը բացատրվում է նը-րանով, վոր թերազնահատել են աշնանավարի նշանակութունը, կու-լակային տարրերը աշնանավարը վիժեցնելու նպատակով ուղղակի հակահեղափոխական աշխատանք են կատարել հետամնաց կոլտնտե-սություններում:

Սա պարզորեն յերեվում է նրանից, վոր մի քանի կոլտնտեսու-թյուններ լրիվ կատարել են աշնանավարի պլանը, մինչդեռ հարեվան կոլտնտեսությունները հենց նույն պայմաններում և արտադրության միևնույն միջոցներով գույն չեն բերել այս կարելիորագույն կամպա-նիան:

Պլտավսկայա ստանիցայի որինակը, վորի բնակիչները Յերկը-կումի վորոշման համաձայն աքսորվել են յերկրամասի սահմաններից, խորհրդային իշխանության բոլոր միջոցառումները պարտաժի յեն-թարկելու պատճառով, ցույց է տալիս թե ինչքան մեծ է իր վերջին-րոպեներն ապրող դասակարգի դիմադրությունը: Աշնանացանի պլանը Պլտավսկայա ստանիցայում կատարված է միայն 41 տոկոսով, իսկ աշնանավարն՝ ընդամենը 11 տոկոսով:

Պլտավսկայա ստանիցայում տիրող այս դրությունը բացատր-վում է նրանով, վոր այս ստանիցայի կոլտնտեսականներն ու ան-հատականները դասակարգային թշնամու ցուցմունքներով պարագի-տային կյանք եյին վարում, զբաղվում եյին ֆասսարարությամբ, կու-տնտեսային հացի գողությամբ, և խորհրդային իշխանության բոլոր տնտեսական միջոցառումները վիժեցնելով: Դրա համար էլ բոլորովին

ճիշտ է կուսակցության Յերկրագործի և Յերկրագործկումի միջոցառումը, վո-րոնք վորոշեցին աքսորել այս ստանիցայի բնակիչներին յերկրամասի սահմաններից, վորպես պարագիտների, վորոնք արժանի չեն ոգտվե-լու կուբանի հարուստ սեվահողերից:

ԱՇՆԱՆԱՎԱՐԸ ՊԵՏԲ Ե ԿԱՏԱՐՎԻ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՅԵՎ ԼԱՎ

Բավական չե միայն, վոր աշնանավարը հողի նախապատրաստու-թյան պարտադիր յեղանակը պիտի հանդիսանա: Խորհրտնտեսություն-ներում և կոլտնտեսություններում աշնանավարը պետք է կատարվի ժամանակին: Արեվելյան չորային ռայոններում ուշ աշնանավարը վո-չնշով չի տարբերվում գարնանավարից: Աշնանավարի ուշացնելն ա-ռաջ և բերում մեծ քանակությամբ հացահատիկի կորուստ:

Աշնանավարը պետք է կատարվի ճիշտ 13—15 սանտիմետր խո-րությամբ և առանց անվար տեղեր թողնելու: Ամենախայտառակ յե-րեվումային այն է, յերբ կոլտնտեսություններում ու խորհրտնտեսու-թյուններում արակտորներով հերկված հողը խայտաբղետ տեսք է ու-նենում, այսինքն՝ ունենում է հագելն քանակությամբ չվարված հո-ղակոշտեր, վորոնք ծածկված են խոզանով: Հենց իրենք, տրակտորիստ-ները պետք է մասնակցեն անփուլթ հերկի և անվար հողակոշտեր թողնելու դեմ պայքարելու գործում: Աշնանավարի հաջողությունը նրա վորակի մեջն է կայանում: Իսկ վորպեսզի վարը լավ կատարվի, դրա համար բրիգադների և դաշտարույժների հսկողության, աշխա-տանքների վորակը գործավարձով գնահատելու հետ միասին՝ իրենք, տրակտորիստներն ևս պետք է դիտակցեն այն վիժխարի նշանակու-թյունը, վորպիսին ունի լավորակ աշնանավարը բերքի բարձրացման համար: Տրակտորիստներին աշխատանքի տեմպերով և վորակով շա-հազրգուելու մասին կուսկազմակերպությունների, Յերկրհողվարչության և կոլտնտմիության տված դիրեկտիվները լիովին պետք է կատարվեն:

Սակայն սա դեռ քիչ է: Միայն բարեխիղճ աշխատանքը բավա-կան չե: Պետք է նաև անխնա պայքարել կուլակային գործակալու-թյան դեմ, վորը հաճախ տրակտորի դեկի հետեվ թագնված՝ հակահե-ղափոխական գործ է կատարում, թույլ տալով խայտառակ և անփուլթ վար: Հաճախ մնում են դեռ ձեռք չտված զանազան մոլախոտեր: Բո-լոր առաջավոր, գիտակից կոլտնտեսականներն անողոր պայքար պետք է հայտարարեն այսպիսի ֆասսարար վարի դեմ: Միայն կուլակն է, վոր ուրախանում է ամեն մի չվարած հողաշերտի համար, վորովհետեվ յուրաքանչյուր չվարած հողաշերտ.— դա նշանակում է ցածր բերք:

Մի քանի դեպքերում (բերքահավաքն ուշացնելու և այլ դեպքե-րում) խորհրտնտեսություններն ու կոլտնտեսությունները չեն կարո-

դանձում բոլոր հողամասերում վաղ աշնանավար սկսելու Այս դեպքում վաղ աշնանավարը կարելի չի փոխարինել խողանի թեթեւ վորով կամ 7—6 սանտիմետր խորութեամբ ծանծաղ վարով՝ հացահատիկը տնկելուց աւանջապէս հետո: Սակայն թեթեւ կերպով հերկած արտն աւազայման աշնանը պետք է վարել սովորական խորութեամբ: Թեթեւ հերկի նշանակութիւնն ավելի ևս կամեծանա մանավանդ այն դեպքերում, յերբ թեթեւ հերկից հետո աշնանավար չի կատարուում և պետք կլինի ցանել գարնանավարի վրա:

Որինակի համար, Ռոստով-Նախիջևանի փորձնական կայանում առանց նախապես թեթև կերպով հերկված գարնանավարի վրա ցանված գարնանացորենը 10 տարի շարունակ 1 հեկտարից տվել է 7,3 ցենտներ, իսկ նախապես թեթև կերպով հերկված հենց նույն գարնանավարի վրա—տվել է 8,9 ցենտներ 1 հեկտարից:

Բերքահավաքը տրակտորներով կատարելու դեպքում, թեթեւ վա-
րը կարելի յե կատարել հենց հացի բերքահավաքի հետ միասին, բեր-
քահավաքի մեքենաներին կցված դիսկավոր կուլաիվատորներով։ Սա
հեշտուրթյամբ կարելի յե կատարել մանավանդ բերքահավաքի կոմ-
բայններով կատարելիս, յերբ արտն ամբողջովին ազատվում ե հացա-
բույսից և յերբ տրակտորի ուժը լրիվ չի ոգտագործվում կցված
բերքահավաքի մեքենաներով։ Բայց դրա համար խրճկապ մեքենա-
ներով պետք ե հավաքել հարզը և դարսել այն մորոշ տեղում։

Ոռնավային և նավալեռնային ռադիոները, համար աշխանավար և թեթևի վարը, վորպես խոնավություն կուտակող միջոց, առանձնապես մեծ նշանակութուն չունի: Մակայն նրանք, վորպես մոլախոտերի դեմ պայքարելու կարեւորագույն միջոցառում, այստեղ ևս պահում են իրենց նշանակութունը:

Այնինչ չորային ռազմակազմում աշխատավարը նշանակութուն ունի նաև վորպես խոնավութուն կուտակող և պահպանող միջոց, Այսպես՝ Ռոսսով-Նախիվևանի փորձնական կայանի տվյալներով, զարնաշավարի վրա ցանված զարնաշային ցորենը յերաշտ տարիններին 1 հեկտարից տալիս է հազիվ 4,7 ցենտեր, իսկ աշխատավարի վրա տալիս է մինչև 8 ցենտներ 1 հեկտարից:

Այսպիսով ուրեմն, աշխատավարը պետք է դառնա զարնանացան
բույսերի համար հորը նախապատրաստելու պարտադիր միջոցառում,
վորպես կարեվորագույն միջոցառում՝ մուխիտների, Ֆլասատունների և
յերաշտի դեմ պայքարելու գործում:

Աշխատավարը պետքական չէ միայն այն դեպքում, յերբ գաւ-
նանացան բույսերի համար ոգտագործվում է շարքահերկ բույսերով
զբաղված դաշտը: Այն արտը, վորն աղատված է լավ մշակված յեգիպ-
տացորենից, արեւվածաղկից, բոստանից և արմատապտուղներից, կա-

րիք չկա այդպիսի արժու հերկել ձմեռվա համար: Յանքսից առաջ հարկավոր ե միայն տափանել կամ կուլտիվատորներով մշակել: Փորձնական կայանները և կոյտնտեսությունների ու խորհրդատեսությունների փորձը ցույց են տվել, վուր ճիշտ մշակված շաքարահերկ բույսերի արտի աշնանային վարը չի բարձրացնում բերքը, ցանքսից առաջ կատարված հասարակ հողամշակման հետ համեմատած: Սակայն շաքարահերկ բույսերի այն արտերը, վորոնք վատ են մշակված և մոլախոտերով աղտոտված են, անկասկած, այդպիսիները աշնանավարի կարիք ունեն, աշնանավար, վորն ալյտեղ ևս պետք է նպաստի մոլախոտերի վոյնչացմանը:

ԱՇԽԱՆԱԿԱՐ ԲՈՒՅՍԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՑԵԼԵՐԸ ԿԱՐԵՎՈՐ ՄԻՋՈՑ
ԵՆ ՀԱՆԴԻՍԱՆՈՒՄ ԲԵՐԲԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ

Աշխատացորենի բերքը բարձրացնելու համար ցելը լավագույն միջոցն է: Սա ապացուցված է թե փորձակայանների կողմից և թե հենց խորհրտատեսութունների և կուտատեսութունների պրակտիկա-յով: Որինակ՝ աշխատացորենի բերքը 1 հեկտարից յերկրամասի փոր-ձակայաններում յեղևել է ալպակս:

	Ռուստով-Նախի- ջևանի փորձա- կայան	Դոնեցի փորձակայան	Յեյակու փորձակայան
Վաղ մաքուր ցելի վրա . . .	15,2	16,2	15,2
Շարքափերկ ,, ,,	8,5	10,5	12,0
Ցել կարգված հողում	7,0	6,2	10,0

«Գիզանա» հացահատիկային խորհրտանտեսության և ուսումնա-
գիտական խորհրտանտեսության մեջ աշխանապորենը մաքուր ցելի վրա 1930
և 1931 թվերին 1 հեկտարից տվել է մինչև 30 ցենտներ բերք, մինչ-
դեռ ցել չարված հողում նրա բերքն իջել է 5-ից մինչև 10 ցենտներ:

Սակայն, մաքուր ցեղը պարտադիր չի կարելի համարել բոլոր
ռալոններին համար: Խոնավային ռալոններում միշտ, իսկ կիսաչորային
ռալոններում խոնավ տարիներին մաքուր ցեղերը ցանված ցեղերի հետ
համեմատած, համարյա չեն բարձրացնում բերքը, իսկ միևնույն ժա-
մանակ դաշտը վողջ տարին պարապ է մնում: Այդ իսկ պատճառով
խոնավ ռալոններում պետք է հրաժարվել մաքուր ցեղերից և պետք
կլինի աշնանացորենը ցանել զբաղված ցեղերում: Մինչդեռ չորային
հողագործական ռալոններում մաքուր ցեղերը մուտք պետք է գործեն
յուրաքանչյուր կոլտնտեսություն և խորհրդատեսություն մեջ, վորով-

հետև այդ ուսյուններում մաքուր ցելերը կրկնապատկում են աշնանա-
բույսերի բերքը և հնարավորութիւնն են տալիս ստանալու տեւական
և կայուն բերքեր:

Չորային ուսյուններում մաքուր ցելը խոնավութիւն կուտակելու
և պահպանելու լավ միջոց է հանգիստանում և հողն այնպիսի վիճա-
կումն է պահում, վորտեղ նորմալ ժամկետներում կարելի չէ աշնանա-
ցան բույսեր ցանել: Իսկ վաղահաս աշնանացան բույսեր, վորոնք նոր-
մալ ժամկետումն են ցանված, ավելի լավ են մնում ձմեռ ժամանակ,
ցրտերից ավելի քիչ չափով են վոչնչանում: Խոնավութիւնը կուտա-
կելուն դուրսնալից, մաքուր ցելերը չորային ուսյուններում լուծում են
նաև մոլախոտերի դեմ պայքարելու կարևորագոյն խնդիրը:

Յեւավոր դաշտի հաճախակի մշակումը կուլտիվատորներով, փրի-
րունացնելով հողի վերին շերտը, թույլ տալով հողին շատ խոնավու-
թիւն ծծելու և իր մեջ պահելու այդ խոնավութիւնը, միաժամանակ
հնարավորութիւնն է տալիս վոչնչացնելու միամյա մոլախոտերը և այն-
պիսի գարշելի մոլախոտեր, ինչպես են տատանքը, վյունոկը և այլն:
Մոլախոտերի դեմ պայքարելու տեսակետից մաքուր ցելերը պետք է
կիրառվեն վողջ կիսաչորային գոտու խորհանտեսութիւններում ու
կոլանտեսութիւններում, վորպես մոլախոտերի դեմ բուժական ուժեղ
միջոց մոտակա 2 տարիներում: Նույնիսկ խոնավային գոտում մոտակա
2 տարվա համար լիովին նպատակահարմար է չափից ավելի ազոտա-
ված հողերը ցելել, վորպեսզի դրանով թուլացվի մոլախոտերի փառա-
կար ներգործութիւնը, մոլախոտեր, վորոնք ուղղակի արգելք են լի-
նում տնտեսութիւն վարելուն: Իսկ յերբ խոնավային և կիսաչորային
գոտիներին հողերը մոլախոտերով շատ չեն ազոտաված, այդ դեպքում
մաքուր ցելերից պետք է հրաժարվել և աշնանացան բույսերը ցանել
դադարված ցելերում, այսինքն շարքահերկ մշակութիւններից հետո:

Իսկապէս նույնպես պետք է կիրառել զրադված ցելերը և մի-
միայն անջրջի ուսյունների շատ ազոտաված հողերում կարելի չէ կի-
րառել մաքուր ցելերը:

Յերկրամասի չորային և կիսաչորային ուսյուններում պետք է
գործադրել ակոսածէ և խերտնային ցելեր (այն ցելերը, վորոնք ցան-
ված են լայն շարքամիջյան տարածութիւններ ունեցող շարքահերկ
մշակութիւններով):

ՆԱԽԱՅԱՆԲՍԱՅԻՆ ՀՈՂԱՄԵԱԿՈՒՄԸ ՅԵՎ ԲԵՐԲԸ

Լավ բերք ստանալու առաջին պայմանը—դա վարելու միջոցով
հողի նախապատրաստումն է և մշակութիւնների համար տեղի բնորո-

թիւնը: Նախացանքային աշխատանքի վորակը վիթխարի նշանա-
կութիւն ունի: 1931 և 1932 թիւերին շատ խորհանտեսութիւններ և
կոլանտեսութիւններ ահագին թիւով հողամասերից վատ բերք հավա-
քեցին լուրջ այն պատճառով, վոր վատ կատարեցին նախացանքային
աշխատանքը: Այն աշնանավարը, վորը կատարված է խոպան հողերի
վրա, նա պահանջում է, վորպեսզի գարնանը ևս հողի մակերեսը լավ
և խնամքով վերամշակվի: Դիսկերով, կուլտիվատորներով և ծանր տա-
փաներով կատարվող հողամշակումը պետք է հավասարեցնի և փի-
րունացնի բոլոր թմբերը և վարած հողի մակերեսում յեղած հողա-
կոշտերը: Յանքսերն անհաջող, բերքը չնչին, հողամշակումը և բերքա-
հավաքը դժվարին են յեղել հատկապէս այն դեպքերում, յերբ հերկ-
ված խոպան հողերում ցանել են առանց պետք յեղած չափով հողա-
շերտը բաժանելու:

Բայց յեթե աշնանավարը կատարված է խողանում, ապա այս
դեպքում ևս պետք է տափանով խնամքոտ և նախապես բաժանել
դաշտը: Աշնանը վարած ամբողջ հողը ամենակարճ ժամկետում պետք
է տափանել հենց վոր գարունը բացվեց:

Գարնանային առաջին աշխատանքը պետք է լինի աշնանավար
հողի տափանում: Փխրացնող տափանումով աշնանավար հողը շուտ
չի չորանում և հանգիստ կերպով կարող է սպասել թե վաղահաս և
թե ուշ հասունացող մշակութիւնների ցանքին: Շատ կոլանտեսութիւն-
ների և խորհանտեսութիւնների գարնանային աշխատանքներում ու-
նեցած սխալները կայանում են նրանում, վոր նրանք հաճախ ուշաց-
նում են հողի տափանումը. դրանով հողը չորանում է և աշնունեւեւ
դժվարացնում է վոչ միայն տափանումը, այլ նաև ցանքը: Իրա հա-
մար գարնանը, հենց վոր հնարավոր լինի դաշտ դուրս գալ, անհրա-
ժեշտ է իսկույն տափանել ամբողջ աշնանավար հողերը:

Յերբ դաշտը նշանակված է ուշ ցանքսերի համար և նա ծած-
կվում է մոլախոտերով, այդ դեպքում նախքան ցանելը պետք է բազ-
մախոփանի արորներով կամ դիսկավոր կուլտիվատորներով թեթեւ
կերպով հերկել: Նույնը պետք է անել նաև վաղ գարնանից հերկված
հողում ցանքս կատարելու դեպքում: Հաճախ, մինչև ուշ հասունացող
բույսեր ցանելը, մոլախոտերն արդեն բնած են լինում թե աշնանա-
նավար և թե գարնանավար հողերում: Այդ իսկ պատճառով հողը
ցանքսից առաջ կուլտիվատորներով մշակելը, վոչնչացնելով բնած մո-
լախոտերը, յերկարաձգում է ուշ հասունացող բույսերի առաջին քաղ-
հանի ժամկետները, հեշտացնում է քաղհանը և թեթեւացնում է քաղհա-
նի աշխատանքների բեռը: Սա խոշոր նշանակութիւն ունի այն բո-
լոր խորհանտեսութիւնների և կոլանտեսութիւնների համար, վորոնք
ունեն անագին տարածութիւն վարած հող:

Աշխատավարի վաղ տափանջման և հողի ճիշտ մշակման համար պայքարելը հանդիսանում և դասակարգային պայքարի բնագավառ, ինչպես նաև հենց ցանքսը, վտրտեղ կուլակության մնացորդները փորձում են այս աշխատանքները սաքոտածի յենթարկել, վորպեսզի դրանով իջեցնեն կոլտնտեսային դաշտերի բերքը:

ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՆԾԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲԵՐԲԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ

Բոլորն էլ գիտեն, թե ինչ նշանակություն ունի անասնի ցեղը կաթնատվության բարձրացման համար: Գերմանական կովերը 2—3 անգամ ավելի շատ կաթ են տալիս, քան հասարակ կալմիկական կովերը:

Վոչ պակաս նշանակություն ունի նաև սերմացվի ցեղը՝ տեսակը՝ բերքի բարձրացման համար: Բոլորին հայտնի չէ, վոր յերաշտի փասված դաշտում մնում են նորմալ հասկեր, իսկ ցրտահարության տարիներին աշնանացան բույսերի փչացումից հետո արտում մնում են բոլորովին նորմալ բույսեր, վորոնք անվնաս են մնացել: Սա բացատրվում է նրանով, վոր բազմաթիվ բույսերի մեջ գտնվել են այնպիսիները, վորոնք զիմացել են թե յերաշտին և թե ցրտահարությանը: Գտնել այս բույսերը, բազմացնել նրանց—նշանակում է տնտեսության մեջ ձեռք բերել նոր այնպիսի տեսակներ, վորոնք ոժտված են շատ ոգտավետ հատկություններով: Նոր տեսակներ ընտրելու գործով զբաղվում են ընտրական կայանները: Սակայն այս գործում պետք է ոգնեն նաև խորհրտնտեսություններն ու կոլտնտեսությունները: Տեսակների լավացումը միանգամայն վստահահարար խոստանում և բարձրացնել բերքը 20—30 տոկոսով:

Բոլոր կոլտնտեսականները և խորհրտնտեսային բանվորները գիտեն, թե ինչպես տեսակավոր արեւածաղիկները («Սարատովյան» կամ «Կլորակ» տեսակները և այլն) մյուսներից տարբերվում են իրենց գլխարկի համաչափությամբ, հարթությամբ և մեծությամբ, նրա սերմերի առատությամբ և այլն: Տեսակավոր արեւածաղիկ բերքը սովորաբար ավելի բարձր է լինում, քան տեղական հասարակ «խառնածին» («межеумок») կամ «յուզարեր» («маслянка») արեւածաղիկների: Ներկայումս մենք վորոշ հաջողություններ ենք ձեռք բերել վարակիչ հիվանդություններին զիմացող արեւածաղիկ տեսակ դուրս բերելու գործում: Նման տեսակի տարածումը հակայական չափով կարող է ավելացնել բերքը:

Վերջին տարիներում խորհրտնտեսություններն ու կոլտնտեսություններն արդեն մեծ հաջողություններ ունեն մշակութիւնների տեսակակաւոր կազմը նորոգելու գործում: Շատ խորհրտնտեսություններում

և կոլտնտեսություններում ցանքատարածություններին մեծ մասը ցանվել և արդեն դտատեսակ սերմերով: Սակայն, դեռ կան շատ կոլտնտեսություններ և խորհրտնտեսություններ, վորոնք չունեն տեղական բոլոր պայմաններին լիովին համապատասխան տեսակներ: Անհրաժեշտ է ել ավելի լրջորեն ստուգել տեսակները և բազմացնել լավագույնները: Ընտրակայաններն ավելի ևս լուրջ աշխատանք պետք է կատարեն տարածելու համար դարնանացորենի յերաշտադիմացկուն, չթափվող աշնանացորենի, ցրտին և յերաշտին դիմացող և արեւածաղիկ՝ վարակիչ հիվանդություններին դիմացող տեսակները:

Դարնանացորեն մշակող բոլոր հյուսիսային ուսյոնների համար ցորենի ամենալավ տեսակները՝ քիստավոր «երխարոսպերիում 0341» և փափուկ, տնքիստ (սպիտակամաշկ) «Ալբիդում 0604»*, «Լյուտեսցենս 062», ամուր «Մեյյանոպուս 069» և տեղական «Դարնովկա» տեսակներն են:

Յերկրամասի հյուսիսային և չորային ուսյոնների համար ամենալավ տեսակի աշնանացորենը «Գոստիանում 237»-ը տեսակն է, խոնավային ուսյոններում—«Ուկրայինկան» և «Սեդուսկան», Ստավրոպոլի ուսյոններում—«Կոոպերատորկան» և «Ստեպնայչկան»: Ամբողջ յերկրամասի համար խորհուրդ է տրվում մշակել դարու «Մեդիկում 026» և տեղական «Գառնիստ» տեսակները, իսկ Մայկոպի տափաստանի խոնավային ուսյոնների համար—դարու «Կոլխիկում 10-30» տեսակը:

Իրրե արեւածաղիկ լավ տեսակ, խոնավային ուսյոնների համար խորհուրդ է տրվում մշակել «Կլորակ 41» և «Էլյորակ 631» տեսակները: Իսկ յերկրամասի ամբողջ հյուսիսային և արեւելյան չորային մասում—«Սարատովյան 169»:

Իրրե յեզիպտացորենի լավ տեսակ, յերկրամասի լեռնային և նախալեռնային խոնավ ուսյոններին հանձնարարվում է մշակել սպիտակ հյութալի տեսակը, Կուբանի ուսյոններին—«Լիմինգը» և յերկրամասի արեւելյան չորային ուսյոններին «Ալվորի-Կինգը» և «Գրուշնակայա» տեսակները: 1932 թվի փորձը ցույց տվեց, վոր յերբ շատ խորհրտնտեսություններում յեզիպտացորենը հավաքվեց ամբերիկյան յեզիպտացորենահավաք «պիկկեր» մեքենայով, սպա պարզվեց, վոր «Ալվորի-Կինգը» պետքական չէ այն խորհրտնտեսությունների և կոլտնտեսությունների համար, վորոնք մեքենայացրել են յեզիպտացորենի բերքահավաքը: «Ալվորի-Կինգի» պատատները ցածր և կախված լինելու պատճառով, պիկկերը դաշտում թողեց բերքի մինչև 30—40 տոկոս:

* «Ալբիդում 604» շուտ թափվող տեսակ լինելու պատճառով, խոշոր, մեքենայացված տնտեսության համար միանգամայն անպիտք է:

Պիկկերները բաց թողնելու ասպարիդում կատարվող «Աքսայ» գործարանի հաջող աշխատանքը հնարավորութուն կտա հագեցնելու այս մեքենաներով այն խորհրդատեսութունների և կոլտնտեսութունների պահանջը, վորոնք բավականաչափ յեզիպտացորեն են ցանում:

Դրա համար մեքենայացված բերքահավաք ունեցող խորհրդատեսութուններն ու կոլտնտեսութունները վճարականապես պետք է փոխարինեն «Այվորի-Կինգը» ուրիշ տեսակներով. հարավում—«Թեբեքի սպիտակ», «Թեբեքի դեղին» և «Լիմինկ», իսկ հյուսիսում—«Գրուշակայա» և «Մինեգուտե №13 և 23» տեսակներով:

Յուրաքանչյուր խորհրդատեսության և կոլտնտեսության կարևորագույն խնդիրներից մեկը—դա սերմացույի ժամանակին մթերումն է: Ինչպես ցույց տվին Կուրանի դասերը, կուլակության միացորդները, ցանքսի և հացամթերումների սարսուռփին զուգընթաց, վիժեցրին նաև սերմացույի մթերումը: Այնտեղ, ուր ղեկավարությունը դասակարգային թշնամու ձևով է յեղել, սերմացուները լցվում էին կուլակային հորերը, իսկ աշնանացանը իբր թե սերմացվի բացակայության պատճառով չկատարվեց (Պոլտավսկայա ստանիցան և ուրիշներ):

Մանավանդ կարևոր է ժամանակին հավաքել գարնանացանի սերմացուները և խնամքով պահպանել:

Ձի կարելի թույլ տալ, վորպեսզի սերմացուները վոչնչանան դառնազան ֆրասատուների կողմից:

Ցանելուց առաջ սերմացուները պետք է նախապատրաստված լինեն: Հացահատիկի սերմացուները պետք է զտվեն և տեսակավորվեն: Ցանքսի համար պետք է ջուրել ամենալավերը, լիակշիռ հատիկները, վորոնք զերծ լինեն մոլախոտերի սերմերից և մաքրված լինեն կոտորտված հատիկներից: Սերմացվի զտման և տեսակավորման աշխատանքը կատարվում է հատուկ տեսակավորող մեքենաներով—տրիբերներով և սերմազտիչ բարդ մեքենաներով—«Պոկուտա», «Հեյդա» և այլն, վորոնք այժմ գործածվում են հացահատիկային խորհրդատեսություններում:

Զտված և տեսակավորված սերմացուները պետք է ախտահանվեն: Սերմացվի ախտահանումը կատարվում է զանազան թունավոր նյութերի միջոցով, վորոնք սպանում են բույսերի հիվանդութուն առաջ բերող փոշեսունիկների սաղմերը: Ախտահանությունը կոչվում է թաց, յեթե սերմացուներն ախտահանվում են ֆորմալինի լուծույթով (1 մաս ֆորմալին և 300 մաս ջուր) և չոր, յեթե ախտահանումը կատարվում է սերմացուների վրա թունավոր փոշի սրսկելու միջոցով—պղնձի ածխածխի կամ չոր պղնձի արջասպի միջոցով և այլն (16 կիլոգրամ սերմացվի համար վերցնում են 48 գրամ պղնձի ածխածխի կամ 48 գրամ չոր արջասպ):

Չոր յեղանակով ախտահանված սերմերը վոչ անասնի կերի և վոչ էլ աղալու համար պետքական չեն, վորովհետև թունավոր են:

Խորհրդատեսություններում և կոլտնտեսություններում չոր ախտահանումն ավելի հարմար է, վորովհետև նա հնարավորութուն է տալիս ցանքսից շատ առաջ կատարելու այս աշխատանքը՝ առանց սերմացուն ֆրասելու, վորպիսին կարող է պատահել թաց ախտահանման ժամանակ, յերբ սերմացուները լավ չեն չորացվում: Թե մեկ և թե մյուս ախտահանումը կատարվում է հատուկ մեքենաներով, վորոնք մատչելի չեն ամեն մի խորհրդատեսության և կոլտնտեսության համար:

Հացահատիկային հասկավոր բույսերը, յեզիպտացորենի, խոտերի, արմատապտուղների և նոր մշակույթների (սոճա, արախիս, կանեփ և այլն) սերմերը պետք է փորձարկվեն՝ իմանալու համար, թե ինչքան նրանք ընդունակ են ծելու, վորպեսզի հնարավոր լինի ճիշտ հաշվել ցանելու չափը և թույլ չտրվի պակաս ցանելու այնպիսի սերմացուներ, վորոնք նվազ ծլունակ են:

Մանավանդ հաճախ կարելի չե տեսնել յեզիպտացորենի կտրատված, անհամաչափ ցանքսեր, վորոնք չափազանց իջեցնում են բերքը: Դրա համար ծլունակությունն իմանալու նպատակով կատարվող յեզիպտացորենի սերմացվի փորձարկումը հատուկ ուշադրության և խնամքի պետք է արժանանա:

Սերմացվի նախապատրաստման և ստուգման հանդեպ անուշադիր վերաբերմունք ցույց տալը նույնպես դասակարգային թշնամու գործն է: Միայն կոլտնտեսության թշնամին կարող է թույլ տալ վատ ծրող սերմացվի ցանքը: Յեզիպտացորենի ցանցառ ցանքսերը համարա ընդհանուր յերեմույթ են: Մանավանդ շատ ցանցառ են լինում այն ցանքսերը, վորտեղ դասակարգային թշնամին լավ է «աշխատել» և խորհրդային ու կոլտնտեսային կազմակերպությունները վոչինչ չեն արել այս թշնամու դեմ պայքարելու ուղղությամբ: Չպետք է մոռանալ, վոր, որինակ, վատ սերմերով յեզիպտացորեն ցանելը—նշանակում է յուրաքանչյուր հեկտարից կորցնել 5—10 ցենտներ բերք:

ՑԱՆԲՍԻ ԺԱՄԿԵՏԵՐԸ ՎՃՈՌԻՄ ԵՆ ԲԵՐԲԻ ՀԱՋՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆ ԲՈՒՅՍԵՐԻ ԺԱՄԿԵՏԵՐԸ

Բոլոր մշակույթների ժամանակին կատարվող ցանքսը խոշոր և կարևոր նշանակութուն ունի բերքատվության բարձրացման համար մղվող պայքարում: Այնպիսի մշակույթների համար, ինչպիսին են՝ գարնանացան ցորենը, գարին, արևածաղիկը և մասամբ՝ ճակնդեղը,

ցանքսի վաղ ժամկետը հանդիսանում է բերքի բարձրացման ուժեղ միջոց:

Բերում ենք անա մի աղյուսակ, վորը ցույց է տալիս, թե ցանքսի զանազան ժամկետներում վոր մշակույթին՝ ինչքան բերք է տալիս:

Մշակույթների անունները	Ռոստովի փորձակայան			Կրասնոդարի փորձակայան		
	Վաղ	Միջին	Ուշ	Վաղ	Միջին	Ուշ
Փարնաշացորին . .	9,6	6,4	5,1	14,2	9,6	4,2
Արեածաղիկ . .	15,6	11,5	—	18,4	16,1	10,2

Այս աղյուսակից պարզ յերևում է, թե ինչքան մեծ է այս մշակույթների վաղ ցանքսի նշանակությունը՝ բարձր բերք ստանալու համար: Վորպեսզի հնարավոր լինի լրիվ ապահովելու այս մշակույթների վաղ ցանքսը, այլ վոչ թե ամսով ձգձգել, դրա համար պետք է վաղացան մշակույթների ցանքան ավարտել 10—12 որում: Ցանքսի 10—15 որով ուշացումը 30—50 տոկոսով իջեցնում է բերքատվությունը:

Ռոստովի փորձակայանն իր յերկարամյա (1922—1928թ.) հետազոտություններով ապացուցել է, վոր դարնանացան ցորենի ցանքսը տալիս է հետևյալ բերքերը.

- 1) Սազախտտի ծաղկելու ժամանակ (վաղ ցանքս) 12,8 ցենտներ:
- 2) Մանուշակի ծաղկելու ժամանակ (միջին ցանքս, հողն ունի մինչև 10 աստիճան տաքություն) 8,2 ցենտներ:
- 3) Կակաշի ծաղկելու ժամանակ (ուշ ցանքս, վարած շերտը բավականաչափ տաքացել է) 6,2 ցենտներ:

Մեր յերկարամսում գարունը սովորաբար նպաստավոր է և դարնանային ուժեղ տաքությունից ու չոր քամիներից հողն արագությունը չորանում է: Այդ իսկ պատճառով վաղացան մշակույթների ցանքսի ուշացումը ստիպում է նրան ցանել չոր, շատ տաքացած հողում, իսկ չոր հողում սերմը զժվարություն է ծլում: Իսկ յեթե նույն իսկ սերմերը խոնավանան ել, ապա ծլերը զարգացնում են փարթամ տերևներ և թույլ չափով են արմատակալում, մինչդեռ վաղ ծլերը, վորոնք դուրս են գալիս ցուրտ յեղանակին, ավելի թույլ չափով են զարգացնում տերևները և ավելի խոր և ուժեղ են արմատակալում: Սրանով ել հենց բացատրվում է վաղ ցանքսերի մեծ դիմացկունությունը տաքություն, յերաշտի և բնական այլ աննպաստ պայմանների դեմ: Վաղ ցանքսի շնորհիվ բույսերի արմատներն ավելի ուժեղ

են լինում, վորոնց ոգնությունը բույսերը տերևներին տալիս են անհրաժեշտ քանակությամբ ջուր չոր յեղանակներին: Ուշ դուրս յեկած ծլերը թույլ արմատներ են ունենում, չեն կարողանում ջուր տալ բույսի վերևի մասին, վորի պատճառով բույսերը սովորաբար շատ են վնասվում յերաշտի ժամանակ և նույնիսկ բոլորովին վոչնչանում են: Բացի դրանից, չոփն արագացնում է ուշ ցանքսերի զարգացումը: Ուշ ցանքսերը սովորաբար քիչ ուշ են հասունանում և վաղ ցանքսերի հետ համարյա միաժամանակ են հնձվում: Պարզ է, վոր այսպիսի արագ զարգացումը չի ապահովում նորմալ բերքի կուտակումը: Ուշ ցանքսերի խիստ նվազ բերքը բացատրվում է նաև նրանով, վոր նրանք վատ են պաշտպանվում յերաշտի դեմ և քիչ բերք են կուտակում:

Սակայն վոչ բոլոր մշակույթներն են, վորոնք վաղ ցանքս են պահանջում: Յեղիպտացորենը, սուգանկան, սոյան, սորգոն, կորեկը, բոստանները պետք է ցանվեն լավ տաքացած հողում: Մերի ուշ զարգացումը, սերմերի մի մասի վոչնչանալը և սուգանկայի, սոյայի ու յեղիպտացորենի ցածր բերքը հաճախ բացատրվում է հենց նրանով, վոր ցանքսը սառ հողումն և կատարվել, այսինքն՝ շատ վաղ: Սա բացատրվում է նրանով, վոր ուշ ցանվող և տաքություն սիրող բույսերն իրենց կյանքի առաջին որերում շատ դանդաղ են զարգանում: Ցուրտ յեղանակին նրանք համարյա չեն աճում և հաճախ վոչնչանում են թեթև սառնամանիքներից և աճելու համար անհրաժեշտ ջերմություն բացակայությունից: Ընդհակառակը, տաք յեղանակին ծլերն արագություն են զարգանում:

Տաքություն սիրող սերմերը, թաղվելով սառը հողում, հաճախ փռում և կորցնում են ծլունակությունը: Դրա հետևանքով սերմերը անհամաչափ են ծլում—տեղ—տեղ ծլում են, իսկ տեղ—տեղ ել բոլորովին դուրս չեն գալիս: Բացի դրանից, ջերմություն սիրող բույսերի վաղ ծլերի դանդաղ զարգացումը, մոլախոտերի բուսումն աճման դեպքում, չափազանց աղտոտում են դաշտը: Ահա թե ինչու սոյան, սորգոն, սուգանկան, յեղիպտացորենը սերմում են տաք հողում ցանվել: Ցանքսային պլաններ կազմելիս և հենց ցանքս կազմակերպելիս, անհրաժեշտ է կազմել ցանքսի ճիշտ հերթ: Սակայն չի կարելի ուշ ցանվող մշակույթների ցանքսը մինչև ամառվա Կեսը ձգձգել, ինչպես դա տեղի ունեցավ 1931 և 1932 թվերին, յերբ մի քանի կոլտնտեսություններ արեածաղիկը և յեղիպտացորենը ցանեցին մինչև հունիսի կեսերին:

Ցանքսը պետք է կատարել լավ փխրունացված հողում: Ռոստովում և այլ խոշոր գործարանների ունեցած շաքրացան մեքենաները հնարավորություն են տալիս ամեն տեղ կատարելու շաքրային ցանքս:

Յերբ պետք լինի ցանքսը կատարել գարնանավարի վրա, այդ դեպքում հարկավոր է բուկկերով տափանել (վարն ու ցանքսն ուշացնելու դեպքում)։ Ուշ վարը սովորաբար կատարվում է այն ժամանակ, յերբ վարած հողի մակերեսը չորանում է և այնքան ուժեղ, վոր շարքացան մեքենան սերմերը դասավորում է քիչ խոնավացած շերտում։ Այսպիսի դեպքերում բուկկերով ցանելն ավելի լավ է, քան շարքացանով ցանելը, մանավանդ, յիժե բուկկերով ցանելուց հետո դաշտը զլանով հարթվի և նրա հետևից ել թեթև տափանով տափանվի։

Գանի վոր շարքահերկ ցանքսը մեծ չափով տարածվել է և արքակտորային քաղհանը լայն կիրառում է գտել, ահա դրա համար ցանքսի ժամանակ շարքերի միջև պետք է թողնել այնքան հեռավորություն, վոր տրակտորները շարքերի միջով կարողանան անցնել առանց կտրտելու ցանված բույսերն իրենց անիվներով։ Այնտեղ ուր պիկկերներ են գործադրվում, յեգիպտացորենի շարքամիջյան լայնությունը պիտի համապատասխանի պիկկերի բերքահավաք ապարատների միջև յեղած տարածությունը։ Շարքացան մեքենաները գործի դնելիս և ցանող խոփիկների միջև հեռավորություններ սարքելիս, ինամքով պետք է պահպանվեն այս շարքամիջյան հեռավորությունները։ Զանազան շարքահերկ մշակույթների շարքերի միջև մոտավորապես կարելի յե թողնել հետևյալ հեռավորությունները. յեգիպտացորենի և գենադերձակի համար մինչև 150 սանտիմետր, արևածաղկի և սոյայի համար՝ 60—70 սանտիմետր։

Աշխատանքները հաջողությամբ կատարելու համար տրակտորային քաղհանը խոշոր նշանակություն ունի, վորովհետև մի տրակտորով որական կարելի յե հերկել մինչև 30—40 հեկտար։

Ցանքսից հետո հաճախ պահանջվում է գործադրել հարթիչ գլանակ, Հարթիչը պետք է լինում այն բոլոր դեպքերում, յերբ հողը ցանելուց առաջ, լավ չի փխրունացված։ Հարթիչը փշրում է կոշտերը, բոլոր դատարկ տեղերը լեցվում են և սերմերն ընկնում են աճման լավ պայմանների մեջ։

Հարթիչը պետքական է նաև ուշ ցանքսի ժամանակ, յերբ սերմերը դասավորվում են վոչ բավարար խոնավ հողաշերտում։ Այս դեպքում դաշտի մակերեսը խտանալով նպաստավոր պայման է ստեղծում բարակ և շատ նեղ անցքերի միջոցով հողի ստորին շերտերից խոնավություն քաշելու համար. այս բարակ անցքերը գոյանում են խտացված հողում։ Սակայն չի կարելի հարթիչ գործադրել այն ժամանակ, յերբ ցանքսը ժամանակին է կատարվում, խոնավ հողում։ Այս դեպքում հարթիչը, ոգուտի փոխարեն, փասս է բերում։ Յերբ խոնավ դաշտը հարթվում է, ջուրը ստորին շերտերից սկսում է ավելի շատ րարձրանալ և հաճախ հողի յերեսի վրա կեղև է գոյանում, իսկ կեղևն

արգելք է լինում ծլերի դուրս գալուն և առաջ է բերում հողի խոնավության ավելորդ շոգիացում։

ԱՇՆԱՆԱՑԱՆ ՄԵԱՎՈՒՅԹՆԵՐԻ ՅԱՆՔՍԻ ԺԱՄԿԵՏԵՐԸ

Իերքատվության բարձրացման համար աշնանացան մշակույթների ժամկետին ցանելը նույնքան մեծ նշանակություն ունի, ինչպիսին վոր ունի գարնանացան մշակույթների ժամկետերի պահպանումը։ Վերջին յերկու տարիների փորձը հնարավորություն է տալիս նույնացան ցորենը ձմեռ ժամանակ ձյան տակ ֆնում է «կանաչ» վիճակով։ Հայտնի յե նույնպես, վոր աշնանացան բույսերի՝ ձմեռվա ցրտերին դիմանալու աստիճանը կախում ունի «կանաչների» դրությունից, ծլերի արմատների ուժից և ամրությունից։ Ծլերն ինչքան լավ զարգացած լինեն, ինչքան լավ արմատակալած լինեն մինչև սառնամանիքները, նրանք այնքան ավելի լավ են ձմեռում։ Ամուր արմատների սխտեմից դուրս յեկած ծլերն անհամեմատ ավելի լավ են մատների սխտեմից դուրս յեկած ծլերն անհամեմատ ավելի լավ են դիմանում սառած հողաշերտի սառնամանիքներին, հողի փոփոխակի հալչելուն և սառչելուն՝ քան աշնանացան բույսերի ուշ ծլած և թույլ բողբոջները։ Մոտավորապես կարելի յե ասել, վոր աշնանացան բույսերի ծլերը կարող են նորմալ կերպով զարգանալ միայն այն դեպքում, յերբ նրանց ցանքսից մինչև ցրտերը 6—7 շաբաթ է ֆնում։

Յերկրամասի դանազան ուսյոններում յեղանակների տարբերության համապատասխան սահմանված են աշնանացան մշակույթների մոտավոր ժամկետները։ Այսպես, որինակ, յերկրամասի հյուսիսային ուսյոնների համար, վորտեղ ցրտերն ավելի շուտ են սկսվում, ցանքսի նորմալ ժամկետը կարելի յե համարել ոգոստոսի վերջը և սեպտեմբերի առաջին կեսը (մինչև սեպտեմբերի 20)։ Յերկրամասի կենտրոնական մասում սեպտեմբերին և հոկտեմբերի առաջին տասորյակին կատարված ցանքսերն ապահովում են ծլերի նորմալ զարգացումը։ Յերկրամասի հարավային աշնանացորենի ուսյոններում սեպտեմբերի յերկրորդ կեսին և հոկտեմբերի առաջին կեսին (մինչև հոկտեմբերի 20) կատարված ցանքսերը հնարավորություն են տալիս լավ բերք ստանալու։ Հարավային մասում աշնանացան մշակույթների չափազանց վաղ ցանքսերը ֆրասվում են շվեդական և հսկայան ճանճից։ Իսկ մյուս կողմից, չափազանց ուշ ցանքսը, նույնիսկ այստեղ, ձմեռվա տաք և խոնավ պայմաններում, խոշոր չափով իջեցնում է աշնանացան մշակույթների բերքը։

Ուշ ցանված բույսերին մինչև ցրտերի վրա հասնելը չի հաջողվում ամրապնդվել, թփակալել և զարգացնել արմատների լավ սխտեմ։

Ուշ ցանված բույսերին չի հաջողվում նույնիսկ նորմալ կանաչ գույն ստանալ: Այսպիսի դեպքերում ասում են, վոր աշնանաբույսը «դույնից դուրս չի յեկել»: Առանձին ցրտերը սովորաբար վնասում են այսպիսի աշնանաբույսերին: Բայց ուշ ցանված աշնանացան մշակութային ամենից ավելի փասվում են ձմեռվա վերջում և գարնանը տեղի ունեցող փոփոխակի տաք և ցուրտ յեղանակներից: Յերեկվա տաքությունը հալեցնում է հողի մակերեսը, իսկ գիշերվա ցուրտը՝ սառեցնում է: Յեղանակների այսպիսի հաճախակի փոփոխությունը շատ վատ է անդրադառնում աշնանաբույսերի ծիրի վրա: Այսպիսի դեպքերում աշնանաբույսերի արմատները ճաքճքում են հողամասնիկների մեծության փոփոխման հետևանքով, իսկ հողի մասնիկներին մեծությունը փոփոխվում է փոփոխակի ցրտերի և տաքության պատճառով: Այն ծիրը, վորոնք ճաքճքված արմատներ ունեն, ընդհանրապես փչանում են, դուրս են գալիս հողի յերեսը և ճյուղեր չեն արձակում: Այս դեպքում մանավանդ փասվում են այն ուշ աշնանաբույսերը, վորոնք թույլ արմատներ և նվազ զարգացած կանաչ ճյուղեր ունեն: Այնտեղ, ուր վաղ աշնանաբույսերը փասվում են 15—20 աստիճան ցրտերին—ուշ աշնանաբույսերը սովորաբար ամբողջովին փչանում են՝ ցանքսի հետք անգամ չթողնելով: Սակայն ուշ աշնանացան բույսերը միայն ցրտին քիչ դիմանալու պատճառով չեն, վոր վատ բերք են տալիս: Զգարողանալով աշնանից թփակալել, նրանք գարնանը, հենց վոր տաք յեղանակները վրա յեն հասնում, սկսում են աճել և թփակալել այն ժամանակ, յերբ վաղուց թփակալած աշնանաբույսերն արդեն համաչափորեն աճում են: Պետք է նկատել, վոր աշնանաբույսերի թփակալումը գարնանն ավելի նվազ նպաստավոր պայմաններում է տեղի ունենում, քան աշնանը: Գարնան ժամանակ կատարված թփակալումը չի ապահովում բույսերի այնպիսի ուժեղ զարգացում, այնպիսի խտնություն, ինչպիսին վոր լինում է վաղ ցանված բույսերի մոտ: Այս պատճառով, ուշ ցանքսի դեպքում անհրաժեշտ է ավելացնել աշնանաբույսերի սերմացանի նորմը: Սակայն այս դեպքում ևս ուշ աշնանաբույսերը ցանցառ են լինում: Սա պարզ կերպով կարելի յեր տեսնել 1932 թվի ցանքսերում: Մոլախոտերն ուշ ցանված մշակութայիններին ավելի շատ են փասում, քան վաղացաններին:

Ուշ ցանվածները հատիկների լցվելու և հասունանալու բույսերին ավելի շուտ են յենթարկվում չոր քամիների, կարկտահարության ազդեցությանը: Շուտ ցանվածները, վորոնք վաղուց են սկսել աճել, բնության այսպիսի հանկարծակի հարվածներից ապահով են մնում:

Յերկրկոմն ու Յերկրգործկոմը գարնանացանի և աշնանացանի կամպանիաներին մի քանի անգամ մատնանշեցին գարնանացան և աշնանացան բույսերի սահմանված ժամկետները կատարելու կարևորու-

թյունը, իսկ շատ կոլտնտեսություններ, մանավանդ Կուբանի ռայոններում, յենթարկվելով կուլակային տարրերի ազդեցությանը, զարմանալի անդորրությամբ և ուղորտունիստական բարեհոգությամբ վերաբերվեցին ցանքի ուղացմանը: Ըստ վորում, 1932 թվի աշնանը շատ կոլտնտեսություններ «պատճառաբանում» էին, վոր իբր թե թեկուխտ յերաշտը հնարավորություն չի տալիս ցանելու:

Կարելի՞ յե արդյոք յերաշտը ցանքսին արգելք հանդիսացող լուրջ պատճառ համարել:

Արդյոք վորեւ փաս կա՞ աշնանաբույսերը չոր հողում ցանելուց: Ինքնըստինքյան հասկանալի յե, վոր ամենից ավելի լավ է աշնանաբույսերի սերմերը ցանել խոնավ հողում աշն հաշվով, վոր նրանք ցանվելուց հետո կարողանան աճել և ծիր արձակել: Սակայն աշնանաբույսերի մեծ ցանքսատարածություններ և մի շարք ալ կարևոր անխառնաքներ ունենալու դեպքում, աշնանը բույսերը ժամանակին պետք է ցանել առանց սպասելու անձրևներին:

Այն սերմերը, վորոնք չոր հողի մեջ են ցանված, նրանք սովորաբար չեն աճում մինչև առաջին արձրեր: Առաջին անձրևից հետո սերմերը տալիս են համաչափ ծիր: Սերմերը փչանում են միայն այն դեպքում, յերբ աշնանաբույսերի սերմերն ընկնում են քիչ խոնավությամբ հողում, չոր յեղանակին: Յեթե ուղացած և բողբոջած սերմերը հողի մեջ խոնավություն չգտնեն, ապա նրանք կարող են փչանալ: Սակայն ավելի դեպքեր քիչ կարող են պատահել, յեթե բոլոր ուժերը և քա-այսպիսի դեպքեր քիչ կարող են պատահել, յեթե բոլոր ուժերը և քա-չող ուժը դործի դրվեն: Պետք է համարձակորեն ցանել աշնանաբույսերը՝ թեկուզ հենց չոր հողում, բայց անպայման ժամկետին:

Յույց տալու համար, թե ինչքան խոշոր նշանակություն ունի ցանքսի ժամանակին կատարելը, դրա համար, իբրեւ որինակ, կարելի յե բերել 1932 թվի փորձը, յերբ Մեչոտինի, Կուչնեակի և մի շարք ալ ռայոններում, հացահատիկային փորձակայանի տվյալներով, սեպտեմբերի վերջում ցանված աշնանաբույսերը տվել են 1 հեկտարից 4—7 ցենտներ, մինչդեռ հոկտեմբերի յերկրորդ կեսին ցանվածներն ամբողջովին փչացել են: Նեվինոմինսկի ռայոնում հենց նույն 1932 թվի հոկտեմբերի առաջին կեսին շարքերով ցանված աշնանաբույսերը տվել են 14—18 ցենտներ բերք, իսկ նոյեմբերի սկզբում խոզանում տվել են 5 ցենտներ: Այստեղ, իհարկե, ազ-ցանվածները տվել են ընդամենը 5 ցենտներ: Այստեղ, իհարկե, ազդեցություն են ունեցել նաև նախորդող բույսերը, սակայն բերքի տարբերության գլխավոր պատճառը ժամկետներն է յեղել: 1932 թվին ցանքսի անթույլատելի ձգձգումը, մանավանդ Կուբանի ռայոններում, հաճախ բացատրվում է նրանով, վոր մի քանի կոլտնտեսություններում, կուլակային ազդեցության ազդեցության տակ, սերմացուն պատրաստված չէր, իսկ մի շարք կոլտնտեսություններում ծախսված էր

կոլտնտեսությունների ղեկավարների աջակցութեամբ, ղեկավարներ, վորոնք դարձան կուսակցութեան և խորհրդային իշխանութեան ուղղակի ղավաճաններ: Ցանքսի ձգձգումը, սերմահավաքի և սերմի պահպանման հանդեպ ցույց տրվող անպատասխանատու վերաբերմունքը վոչ այլ ինչ է, յեթե վոչ կուլակութեան կողմից կազմակերպված սարոտած կարևորագույն տնտեսա-քաղաքական կամպանիայի դեմ: Այս սարոտածը պետք է անողոք կերպով ջախջախվի և լավագույն կոլտնտեսությունների որինակով պետք է ապահովվի վողջքաշող ուժի, ինվենտարի, սերմացվի որինակելի նախապատրաստությունն՝ աշնանացան սկսելուց բավական ժամանակ առաջ:

Սև տախտակին հանված Նեգամանկայա ստանիցայի «Կարմիր կուբանցի» կոլտնտեսութեան մեջ զարնանացորենը ցանվեց մի ամբողջ ամիս. աշնանաբույսերը ցանվեցին սեպտեմբերի 19-ից մինչև նոյեմբերի 20-ը (յերկու ամիս, այնպես վոր ցանքսի պլանը լրիվ կատարված չէ):

Այս կոլտնտեսութեան որինակից յերևում է, թե ինչքան կարեւոր է անողոք պայքար մղել դասակարգային թշնամու դեմ, աշնանացանը ժամանակին կատարելու համար:

Հաճախ աշնանացան մշակույթների ցանքսը ձգձգվում է՝ շարքահերկ բույսերն ուշ հավաքելու հետևանքով, վորոնք ոգտագործվում են վորպես նախորդողներ՝ աշնանացան մշակույթների համար:

Շատ հաճախ շարքահերկ բույսերի ուշ բերքահավաքը բոլորովին առաջ չի գալիս նրանից, վոր այս մշակույթները չեն հասունացել: Շարքահերկ բույսերը հաճախ ուշ են հավաքվում միայն այն պատճառով, վոր կոլտնտեսությունների վարչությունները, բրիգադիրները չեն պայքարում բերքի պահպանման համար, յենթարկվում են կուլակային տրամադրություններին, վատ են դասավորված ուժերը, աշխատանքային կարգապահությունը բացակայում է, բրիգադիրներն ամբապնդված չեն, վատ են ոգտագործում արտադրութեան բոլոր միջոցները: Հողամասերը բրիգադներին ամբացնելու հրահանգի չկատարելը, կոլտնտեսականների՝ աշնանաբույսերի ցանքսատեղը չիմանալը բոլոր աշնանային աշխատանքների վատ կազմակերպման առաջին նշանն են հանդիսանում: Իսկ միթե քիչ են յեղել դեպքեր, յերբ կոլտնտեսականները և յերբեմն ել նույնիսկ բրիգադիրները սեպտեմբերին և հոկտեմբերին չեն իմանում, թե վորտեղ պիտի կատարվի աշնանաբույսերի ցանքսը՝ ընթացիկ տարում:

Ցանքսի ժամանակ աշխատանքն այնպես պետք է կազմակերպել, վոր լավագույն կոլտնտեսականների, լավագույն բրիգադների որինակով ցանքսն ավարտել ամենակարճ ժամկետերում և ճիշտ այն ժամկետերում, վորոնք սահմանված են տվյալ ուսյոնի համար:

Աշխատանքի քաղաքական-տնտեսական նշանակութեան ինչքան խոշոր լինի, այնքան ավելի դասակարգային թշնամին վորոգայթներ է լարում: Ցանքսը կարևոր աշխատանք է, իսկ ցանքսի ժամկետերը վճռում են բերքի հաջողությունները: Դրա համար ել ժամանակին պետք է ջախջախել ցանքսի նախապատրաստութեան (մեքենաների, տրակտորների նախապատրաստութեան, ձիերի գերացում և այլն) դեմ կազմակերպվող սարոտածը: Միայն կուլակային քայքայիչ աշխատանքի դեմ անողոք պայքարելու, միայն մարտական կազմակերպվածութեամբ և ցանքսին լավագույն ուժեր տրամադրելու, քաշող ուժը, մեքենաները, սերմացուն պատրաստելու և ցանքսի համար ձիերը խնամքով նախապատրաստելու միջոցով հնարավոր է կազմակերպել ցանքսի կարճ ժամկետերը: Ձիերի հոգսը ցանքսին նախապատրաստվելու առաջնակարգ հոգսերից մեկն է: Կոլտնտեսային ձին կարևորագույն քաշող ուժ է ցանքսում և նախացանքային աշխատանքներում: Դրա համար ձիերի ուշադիր խնամքը, ճիշտ կերակրումը, ժամանակին ջրելը, մաքրելը, հանգիստը, ձիերի կերակրման լավացումը ցանքսից առաջ և ցանքսի ժամանակ, հանդիսանում են ցանքսի ճիշտ նախապատրաստվելու կարևորագույն պայմաններից մեկը: Ձիերին խնամելու գործում պետք է պայքարել սխալ խնամքի և կերակրման դեմ, վորովհետև անպիտան խնամքի ամենաչնչին վարմունքը որեցոր բարդվելով, դառնում է իսկական կուլակային ֆիասոարություն:

Այն հողերը, վորոնք ցանվելու յեն առնանացան մեակույթներով, նրանք անպայման պետք է մաքրվեն մոլախոտերից: Աղտոտված ցելը, շարքահերկերից ազատված աղտոտ արտերը, ամբողջ խողանը ցանքսից առաջ անպայման պիտի հերկվեն: Ըստ վորում վարի խորութեանը կախում ունի վարելահողի վիճակից: Շատ աղտոտված հողերը բոլոր դեպքերում պետք է հերկվեն իսկական գութաններով: Լայն ընդգրկող գործիքները, ցորենի գութանները, արորները, բուկկերները կարելի չի գործադրել միայն այն դեպքում, յերբ ցելավոր և շարքահերկ արտերը քիչ են աղտոտված: Իսկ յեթե ցելավոր և շարքահերկ արտերը բավականաչափ մաքուր են, ապա այդ դեպքում, առանց նախապես վաքելու, կարելի չի թույլ տալ՝ աշնանաբույսերի ցանքսն ուղղակի դիսկավոր շարքացաններով կամ խոփավոր շարքացաններով՝ արտը նախապես տափանելով դիսկավոր կամ հասարակ տափանով:

Աշնանաբույսերի համար խողանի վարը հարկավոր է կատարել ինչքան կարելի չի շուտ՝ ավելի լավ և հենց հացի բերքահավաքից անմիջապես հետո: Արածատեղիները պետք է վարել հենց հացաբույսերի բերքահավաքից առաջ, յերբ քաշող ուժն այնքան ծանրաբեռնված չի լինում, յերբ անասունը կարող է արածել խոտհանից մնացած խոտով: Իսկ բերքահավաքից անմիջապես հետո անցնել խողանի հերկմանը:

Վոչ մի կերպ չի կարելի թույլ տալ աշխարհի խայտառակ ցանքս փորպխին տեղի ունեցավ 1932 թվին շատ կոլտնտեսություններում Հաճախ նկատվել է, վոր խողանում աշնանացան բույսերը ցանվել են բուկիկերի և տափանի տակ: Հաճախ շարքահերկ դաշտերը նախապատրաստված չեն յեղել և բույսերը ցանվել են նաև շարքահերկ բույսերի աղտոտված դաշտերում, իսկ յերբեմն ել աշնանացան բույսերը ցանվել առանց նախապես շարքահերկ բույսերը հավաքելու: Աշնանացան մշակույթների հաստնանալու ժամանակ, 1932 թվին, արտերում հաճախ յերևան են յեկել գենազերչակի, յեզիպտացորենի և արևածաղկի ցորեններ: Այս բոլոր դեպքերում աշնանացանի բերքը չնչին է յեղել Հենց դրա համար է, վոր 1932 թվին Յերկրկումը, Յերկրգործկումը և Յերկրհողվարչությունը քանիցս շեշտեցին աշնանացանից առաջ հողը լավ և խնամքով մշակելու անհրաժեշտությունը: Մանավանդ ցույց ելին տրված շարքահերկ բույսերի բերքահավաքի մեքենայացման և շարքահերկերի դաշտը ժամանակին աղատելու ձևերը:

Հյուսիսային Կովկասի Յերկրգործկումի սլինումն ուղղակի մատնանշեց. «կատեգորիկ կերպով արգելել խորհտնտեսություններին, մեքենատրակտորային կայաններին և կոլտնտեսություններին ցանքսը կատարել ձգձգումներով, ցանել աշն արտերում, վորտեղից չեն հավաքված շարքահերկ բույսերը, ցանել չհերկված խողանում, չհերկված շարքահերկի աղտոտ հողերում և ուրիշ հասարակ յեղանակներով»:

Այս վորոշման մեջ արգելվում են աշնանացանի բոլոր անկողտուրակն ձևերը, վորոնք սպառնում են բերքին:

Մորհտնտեսություններում ու կոլտնտեսություններում նախացանքսային հողամշակումն անց է կացվում սովորաբար բոլոր ուժերի լարվածությամբ պայմաններում:

Գարնանը ուժերի չափազանց լարվածությունը առաջ է դալոյ նրանից, վոր ցանքսի ժամկետները կարճ են, իսկ աշնանը—նրանից, վոր աշնանացանին նախապատրաստվելուն զուգընթաց՝ անհրաժեշտ է լինում անցկացնել նաև մի շարք կարևորագույն գյուղատնտեսական կամպանիաներ: Սակայն լավագույն խորհտնտեսություններն ու կոլտնտեսությունները աշխատանքը ճիշտ կազմակերպելու միջոցով կարողանում են դուրս բերել բոլոր խնդիրները: Գարնանացանի համար հողի նախապատրաստումը չափազանց հեշտանում է աշնանավարի շրջանի, իսկ աշնանացանինը հեշտանում է՝ ցեղերը ժամանակին հերկելով, արածատեղերն ու խողանները ժամանակին վարելով, աշնանացանի համար շարքահերկերի դաշտն աղատելով, քաշող ուժը ճիշտ պատվորելու և աշխատանքը լավ կազմակերպելու միջոցով:

Հողի նախապատրաստումն ուղղակի վորոշում է հենց ցանքսի հաջողությունը: Ինչքան լավ կազմակերպվեն նախացանքսային աշ-

խատանքներն, ինչքան լավ նախապատրաստվի հողն, այնքան ավելի հաջողությամբ է աճում ու զարգանում ցանքսը: Ցանքսի վորակը, ցանքսի ժամկետները յեվ բերքը մույնպես կախում ունեն ուղղակի մախացանքային մեակումից: Հենց դրա համար էլ հաղիավոր է այնպես կազմակերպել մախացանքային աշխատանքները, վորպեսզի վորոջ ցանքսն քնքառա ժամանակին յեվ հաջողությամբ:

ՍԵՐՄԱՅԱՆԻ ՆՈՐՄԱՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Վուրաքանչյուր դաշտային մշակույթ պահանջում է բույսերի վորոշ դասավորություն, վորոշ խտություն: Մորհտնտեսությունների և կոլտնտեսությունների ավրակտիկայով ինչպես նաև վորճակայանների հետադուտություններով սահմանված են ցորենացանի նորմաները: Այս նորմաները ցույց են տրված յերկրային կազմակերպությունների կողմից հաստատված աղբյուրներում:

Չանաղան խմբի ույոնների համար հիմնական մշակույթների վերաբերյալ սահմանված են սերմացանի հետեյալ նորմաները:

Ույոնների խումբ	Փաշնան-ցորեն	Փաշի	Վարակ	Աշնանաց- րեն	Աշնանաց- հաճաք	Արևածաղկ	Յեղիպատ- ցորեն
Հյուսիսային-ա- րեւելյան ու- յոններ (նախկին Դոնյան)	1—1,15	1,1	1,1	1,0	0,15	0,3	1,15
Հյուսիս-արեւել- յան (նախկին Դոնյան)	1—1,2	1,2	1,2—1,3	1,1	0,15	0,3	1,2
Կենտրոնական և հարավային (նախկին Կու- բան)	1,2—1,25	1,4—1,5	1,4—1,5	1,3—1,4	0,15	0,32	1,25—1,5
Հարավ-արեւել- յան հացահատի- կային (նախկին Ստավրոպոլ և Թերեք)	—	0,9—1,2	1,—1,3	—	0,15	0,3	1—1,4
Չափազանց չո- րային ույոններ	0,7—0,9	0,8—1,0	0,9	0,8	—	0,3	0,8
Ինքնավար սարգ	—	1,4—1,5	1,4—1,6	—	0,15	0,1—0,15	1,0

Այս նորմաները ձևավորված են յուրաքանչյուր ռազմային համար:

Պետք է նկատել, վոր այս նորմաների պահպանումը բերքի բարձրացման համար կարևորագույն պայմանն է հանդիսանում: Չի կարելի թույլ տալ անփութ վերաբերմունք դեպի խիտ սերմացանը: Չափից ավելի խիտ հացաբույսերը շուտ վնասվում են արևազարկից: Ցանցառ հացաբույսերը ֆլատում են մուխոտներից: Այս բանը նկատվել է մասնավորապես 1932 թվին, յերբ ցանցառ ցանքսերը հաճախ արտի աղտավելու և ցածր բերքի կարևոր պատճառներից մեկն են յեղել: Շատ դեպքերում կոլտնտեսականների հետամնաց մասը, յենթարկվելով կուլակային տրամադրություններին, ինքն ևս անգիտակցաբար մասնակից լինելով կոլտնտեսային բերքի դեմ կուլակի մղած պայքարին, բաժանեց սերմացվի մի մասը և դրանով իջեցրեց սերմացանի սահմանված նորման: Կոլտնտեսային բերքի դեմ տարվող այս կուլակային պայքարն անողոր հակահարվածի պետք է հանդիպի բոլոր գիտակից կոլտնտեսականների կողմից: Սերմացվի պակասեցումը և շարքացանի սարքադրումը պետք է կատարվեն բրդադրների և լավագույն կոլտնտեսականների խիտ հսկողությամբ: Սա դեռ քիչ է. անհրաժեշտ է ստուգել սերմացանը՝ ծլերի դրությամբ համապատասխան, իսկ ցանքսի վորակը վերջնականապես պետք է վորոշել ծլերի բսնելուց հետո:

Աշնանացան մշակույթների սերմացանի նորման խոշոր չափով կախում ունի ցանքսի ժամկետներից: Ինչքան ուշ, այնքան ավելի խիտ պետք է ցանել մշակույթները: Նա անհրաժեշտ է անել նրա համար, վոր ուշ ցանված մշակույթներն աշնանից չեն կարողանում թփակալել և չեն տալիս այնպիսի խիտ կանաչ, ինչպիսին տալիս են վաղ ցանվածները և դարնանը:

Ուշ աշնանացանների խտությունը հատկապես կարևոր է այն ռայոններում, ուր աշնանացաններն ամենից ավելի հաճախ են ֆլատվում սառնամանիքներից և դուրս դալուց:

Հաճախ սերմացուն անփութորեն ջրելու և սերմացանի նորմային չնեղվելու պատճառով, արևածաղկի և մանավանդ, յեգիպտացորենի ցանքսերը ցանցառ են լինում: Դրա համար յեգիպտացորենի սերմացանի նորման պահպանելու վրա նույնքան մեծ ուշադրություն պետք է դարձնել, ինչքան վոր սերմացվի ծլունակությունն ստուգելու վրա:

Սերմացու գողացողների դեմ անհաշտելի պայքար մղելը, սերմացանի նորմայի վրա հսկողություն և ստուգում կազմակերպելը հանդիսանում են սերմացանի նորմայի ֆլատորարական իջեցումը նախագողաշանող պայմաններից մեկը:

Ճիշտ սերմացանի համար մղվող պայքարի շուրջը մորիլիզացիայի պետք է յենթարկել բոլոր կոլտնտեսականներին, ցանքսին մասնակցողներին: Սերմացանի նորմայի պահպանումը բերքի բարձրացման կարևոր պայմաններից մեկն է:

Սերմացանի նորմայի պահպանումը բերքի բարձրացման կարևոր պայմաններից մեկն է:

Այստեղ ավելի քան վտանգավոր են պարկերից, շարքացաններից կատարվող մանր գողությունները, վորոնք տեղի ունեցան անցյալ տարի:

ԱՐՏԵՐԻ ԽՆԱՄԸ ՆՈՒՅՆՔԱՆ ԿԱՐԵՎՈՐ Ե, ԻՆՉՔԱՆ ՑԱՆՔՍԵՐԻՆԸ

Փորձը ցույց է տվել, թե ինչքան կարևոր է լավ խնամքի միջոցով ցանքսը մինչև լիակատար հասունացում, մինչև բերքի ստացում հասցնելու գործը: Խնամքն առանձնապես նշանակություն ունի շարքահերկ մշակույթների համար, վորոնք քաղհանվում են: 1931 և 1932 թվերին այն դաշտերը, վորոնք ժամանակին և լավ մշակվել էյին շարքամիջերում և շարքերում, ալին լիարժեք բերք—մինչև 30 ցենտներ յեգիպտացորեն, իսկ յերբեմն մինչև 50 ցենտներ, մինչև 15 ցենտներ արևածաղկի, մինչդեռ անխնամ թողած, մուխոտներով ծածկված դաշտերում բերքը շատ չնչին է յեղել: Ահա թե ինչու բույսերի խնամքը մեծ նշանակություն ունի:

Յերբ հասկավոր հացաբույսերը մուխոտներով ծածկվում են, այդ դեպքում նրանց պետք է խնամել ձեռքի քաղհանով և տատակի վերևի մասը դերանդիով հնձելու միջոցով:

Աշնանացան հացաբույսերի դարնան ժամանակ տափանելը հաճախ մեծ ոգուտ է տալիս: Յեյսկու փորձակայանի հետազոտությունները ցույց են տվել, վոր ձմեռ ժամանակ լավ և անֆլատ մնացած աշնանացանների տափանումը զգալիորեն ավելացրել է բերքը, յեթե մի անգամ բաց է թողնված ծանր տափան կամ յերկու անգամ թեթև տափան: Ընդհանրապես, «դուրս ցցվելուց» վնասված աշնանացանների տափանումը ոգուտ չի տվել:

Այդ իսկ պատճառով աշնանացանները պետք է տափանել միայն այն դեպքում, յերբ աշնանացան դաշտի հողը կեղևով ծածկված է, յեթե աշնանացանները ձմեռվա ցրտերից չեն ֆլատվել և բավականաչափ արմատացել են: Թույլ ցանցառ և դուրս ցցվելուց ֆլատված աշնանացանները տափանելու կարիք չկա:

Բայց յեթե աշնանացանների տափանումն ամեն ժամանակ ոգուտ չի տալիս, ապա գլխավոր շարքահերկ մշակույթներին—յեգիպտացորենին, արևածաղկին, սոյային, լորիային ծլերի տափանումն ամենալայն չափով պետք է կիրառվի: Բանը նրանումն է, վոր այս շարքահերկ մշակույթներին ծլերի տափանումը թույլ է տալիս յերկարաձգելու քաղհանի աշխատանքների ժամկետները: Մեր յերկրամասի կոլտնտեսու-

Թյուճնների 3 տարվա աշխատանքի փորձը ցույց է տվել, վոր շատ կողանտեսություններ ուշացնում են շարքահերկ մշակույթների աւան-
ձին քաղնանը: Այս դեպքում դաշտն արագությամբ ծածկվում է մո-
լախոտերով, և ծերի բսներուց 2—3 շաբաթ հետո շարքահերկ դաշտը
վերածվում է դանադան մոլախոտերի վայրենի թփուտի: Այս դեպքում
ցանված բույսերը թույլ են դարգանում, մոլախոտերով խեղդված ծերը
գեղնում և թոշում են: Այսպիսի ծերը ուշացած քաղնանից հետո
վատ են դարգանում, դանդաղությամբ են կաղդուրվում և, ընդհան-
րապես, հետագա ամենալավ խնամքն անդամ չի կարողանում վերջ-
նականապես բարելավել շարքահերկ բույսերի դաշտը:

Դրա համար անհրաժեշտ է ձեռքարկել թորխերը կցել տրակտորներին: Ծառ խորհրդատեսություններ և մեքենատրակտորային կայաններ հանդուգամբ են կատարել շարժաներկ բույսերի քաղհանը միայն նրա համար, վոր ոգտագործելով տրակտորային արուրները, նրանք շարժացան մեքենաներին հարմարեցրին քաղհանիչ թաթիկներ և սրանով ապահովեցին իրենց քաղհանի ինվենտարով: Սրան զուգընթաց, անհրաժեշտ է լայն չափով կիրառել նաև ձիով հերկումը: Ձի կարելի նույնպես թերազնահատել ձեռքի քաղհանը: Յուրաքանչյուր խորհրդատեսության ու կոլտնտեսության մեջ, նայած շարժաներկ մշակույթների ցանքատարածություն, պետք է կազմվի քաղհանի աշխատանքների պլան, վորտեղ ճշտիվ հաշվի առնվեն գործիքներով քաղհանելու հնարավորությունները, և ապահովվեն բանվորական ձեռքերի բավականաչափ քանակություն այն հաշվով, վոր քաղհանը վորակապես լավ կատարվի և ավարտվի ճիշտ սահմանված ժամկետերին: Ծարքամիջերի քաղհանը կատարվում է ամռանը 2—3 անգամ, նայած յեղանակին և հողամասի աղտոտված լինելուն: Քաղհանների միջև ժամանակի տարածությունը լինում է սովորաբար 15—20 օր:

կարողակը բարձրացնելու համար: Գյուղատնտեսություն տեխնիկայի հակադասական զարգացումը, տրակտորները, կոմբայնները և բերքահավաքի ու կալսի ուրիշ բարդ մեքենաներն ուժեղ մեքենայական լազա յնն ստեղծում⁵ այս խնդիրը լուծելու համար:

ՊԱՐԱՐՏԱՑՈՒՄԸ, ՄԵԼԻՈՐԱՅԻԱՆ, ՁՅՈՒՆԱԿԱԼՈՒՄԸ
Ի ՍՊԱՍ ԲԵՐՔԻ

Վերևում ցույց տվինք, թե ինչպիսի տեխնիկական ձեռնարկ պետք է պայքարել բերքատվութեան բարձրացման համար: Ներկայումս քիմիական արդյունաբերությունն արագ քայլերով առաջադիմում է: Նա պատրաստում է միլիոնավոր ցնեւոններ պարարտանյութեր: Այս պարարտանյութերը հսկայական չափով բարձրացնում են բանջարանոցային, տեխնիկական (ծխախոտ, բամբակ, ճակնդեղ) և հացահատիկային (աշնանացորեն, յեզիպտացորեն) բույսերի բերքը: Մեզանում դեռ առայժմ պարարտացումը լայն չափով կիրառվում է միայն տեխնիկական մշակութիւնների բերքը բարձրացնելու համար: Սակայն հիմա արդեն անհրաժեշտ է լայն չափով ոգտագործել պարարտանյութերը նաև կարեւորագույն հացահատիկային մշակութիւնների—աշնանացորենի և յեզիպտացորենի բերքատվութեւնը բարձրացնելու համար այն ուսյոններով, վորոնք ունեն լեռնային զառիվայրերի անբերրի հողեր:

Բոլորին հայտնի չէ, թե ինչ ահագին նշանակութիւն ունի վո-
ւոդոլմը ազգիներէ, բանջարանոցների բերքի համար, իսկ չորային
վայրերում նաև դաշտային մշակույթների համար: Խոնավ գոտու ա-
մեն մի կոլտնտեսութիւն տարեց-տարի պետք է ավելացնի վոուդեկի
հողամասերն այն հաշվով, վոր ազգիներն ու բանջարանոցներն այս-
տեղ տեղավորվեն վոուդովող հողերի վրա: Վոուդոլմը միանգամայն կրկ-
նապատկում է բերքը նույնիսկ այստեղ, խոնավ գոտում:

Իսկ չորային ռաշոններում վոտզման ցանցն ընդարձակելու միջոցով պետք է ստեղծել հացահատիկային և կերային մշակույթների համար նպաստավոր վարելահողեր: Այստեղ վոտզումը հրաշքներ է գործում՝ կիսաանապատներն արգավանդ դաշտերի վերածելով, բերքը մի քանի անգամ բարձրացնելով: Յերկրամասի արևելեան տափաստաններում (Սալի, Ստավրոպոլի, Թերեքի, արևելյան ռաշոններ) մշակույթներն առանց վոտզման՝ կամ չնչին բերք են տալիս, կամ բոլորովին չեն տալիս: Իսկ վոտզումն ապահովելու միջոցով այս մշակույթները տալիս են բարձր և կայուն բերք:

Զորային ուսյուններում խոնավությունը պահելու համար ձյունա-
կալումը խոշոր նշանակություն ունի: Աշնանացանների և առվույտնե-
րի արտերում ձյունակալումը թույլ չի տալիս, վոր աշնանացաններն

ու առվույտները ցրտահարվին, իսկ դարնանացան բույսերի համար նշանակված դաշտերում ձյունակալումը նպաստում է ձմեռվա խոնավու-
թյան կուտակմանը և պահանմանը: Հյուսիսային կովկասի Յերկրգործկո-
մը պարտավորացրեց 1931—1932 տարվա ձմեռը 600.000 հեկտար
տարածության վրա անցկացնել ձյունակալում՝ բոդերների, խրճիկների
դասավորման և ձյունահերկի միջոցով, իսկ 1932—33 տարում նախա-
տեսված է 700.000 հեկտար: Չորային ռայոններում այս միջոցառումն
անց է կացվում աշնանանցանների ու առվույտների ցրտահարության դեմ
պայքարելու և խոնավություն կուտակելու նպատակով: Ձյունակալման
այս միջոցառումներն ամեն տարի պետք է կրկնվեն:

Մեր տափաստանները բերքն զգալի չափով պակասեցնում են արևելյան խիստ տաք քամիները: Բացի բոլոր ագրոտեխնիկական պահանջները կատարելուց, չորային ռայոնները այս վնասակար քամինե-րի առաջը կարելի չէ առնել նաև անտառներ տնկելու և քամու թափը կտրող զոտիներ ստեղծելու միջոցով: Կոլտնտեսությունները մեծ պատ-րաստակամությամբ պետք է կատարեն այս գոտիների շինարարու-թյան աշխատանքները:

ՑԱՆԲՍԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱԳՐՈՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՀԻՄՈՒՆ Ե

Այս գրքույկի մեջ բերված են այն կարևորագույն տեխնիկական ձևերը, վորոնք ցույց են տալիս բերքի բարձրացման ճանապարհը: Այս բոլոր միջոցառումները լավ արդյունք կտան միայն այն դեպքում, յեթե նրանք կիրառվելու լինեն մշակույթների ճիշտ հերթականությամբ, կամ ցանքսափոխությամբ: Յանքսափոխությունը ագրոտեխնիկայի կիրառման հիմքն է:

Յանքսապիտեուցիոնը կոչվում է այն կարգը, Վորը սահմանվում է բույսերը դաշտում հերթով ցանելու համար:

Յանքսափոխության մեջ պարունակվում են ազրոտեխնիկական բոլոր ձևերը: Յանքսափոխությունը ազրոտեխնիկայի առանցքն է, վորի շուրջը պտտվում են ազրոտեխնիկայի բոլոր մյուս ձևերը: Ահա թե ինչու Կենտկոմի և Ժողկոմխորհի 1932 թվի սեպտեմբերի 30-ին «Բերքատվության բարձրացման միջոցառումների մասին» կայացրած վորոշման մեջ ասված է.

«1932 թվին բոլոր կողաներում խորտանվում և խորտանվում անցկացնել ցանքատնակներ, վերականգնվում և վերականգնվում լինում էին»:

Յերբ տարեց-տարի ցորենը ցորենի հետևից և ցանկուն կան-
գարու հետ և փոխանակվում, դա ցանքսավորություն չէ: Յերբ ցորե-
նը փոխարինվում և այլ մշակվույթներով և նորից իր տեղն և վերա-

դառնում վորոշված մի քանի տարիները հետո, յերբ մշակութային հերթափոխության մեջ վորոշ սխառնում դոյութուն ունի, ահա այդ դեպքում դա նշանակում է, վոր դաշտամշակութային մեջ ցանքսափոխություն է կիրառվում:

Ինչո՞ւմ է կայանում ցանքսափոխության ուժը: Ինչու համար ցանքսափոխությունը մյուս տեխնիկական միջոցառումների մեջ կենտրոնական տեղ է զբաղում: Սա ամեն վոր կարող է հասկանալ, ով վոր յուրացրել է բույսերի ցանքսափոխության տեխնիկան և ծանոթ է այդ բույսերի յուրահատկություններին: Ցանքսափոխություն լինելու դեպքում, բույսերը դաշտում զետեղվում են վորոշ կարգով: Բույսերի հերթը նույնպես վորոշ կարգով է ընթանում:

Ծիշտ ցանքսափոխության դեպքում հացաբույսերը սովորաբար ցանվում են ցելերում կամ շարքաների դաշտում: Շարքաների և կելային մշակութայինը ցանվում են հացաբույսերից հետո: Չանազան բույսերը, հերթով զբաղվելով դաշտը, ավելի լիովին և ավելի լավ են ոգտագործում հանքային աղերը և հողի խոնավությունը: Չանազան բույսերը, փոխարինելով իրար, արգելք են լինում ֆլասատուների և բուսական «պարազիտների» բազմաճատում, վորոնք շատ ավելի ուժեղ են բազմանում այն դեպքում, յերբ միևնույն տեղում մի քանի տարիների ընթացքում միշտ միևնույն մշակութային է ցանվում: Այս բանը շատ լավ նկատվում է արևածաղկի որինակով, վորը, մի քանի տարի իրար հետևից միևնույն տեղում ցանվելով, սկսում է այնքան լավ կերակրել ճրագախոտին, վոր վերջինս ուսում, ծծում է արևածաղկի ամբողջ բերքը: Բայց հենց վոր արևածաղկը ցանվի մի նոր հողում, ուր ճրագախոտեր չկան, ապա նա լավ բերք է տալիս: Արևածաղկի տեղում ցանված ցորենը չի ֆլասավում ճրագախոտից և սրա չնորհիվ արևածաղկից հետո նա լավ բերք է տալիս, մանավանդ, յեթե արևածաղկը լավ է մշակվել: Յեթե արևածաղկը 5—6 տարի չվերադառնա միևնույն տեղը, ապա ճրագախոտի սերմերը կփչանան, կորցնելով իրենց ծրունակությունը: Հենց միևնույն խոշոր նշանակություն ունի նաև այլ զանազան բույսերի ցանքսափոխությունը՝ ֆլասատուների և հիվանդությունների դեմ պայքարելու տեսակետից: Մշակութային ինչքան ուշ վերադառնա իր հին տեղը, այնքան ավելի դժվար կապրեն միջատները և սունկերը, վորոնք հատկապես ֆլասում են այս մշակութային: Իսկ այս դեպքում հեշտանում է պայքարը թի միջատների և թե սունկերի դեմ:

Որոհրդային բժշկությունն աշխատում է կանխել հիվանդությունները լույս այն պատճառով, վոր հիվանդությունները կանխելն ավելի հեշտ է և եժան, քան բժշկելը: Այս դեպքում քիչ թվով մարդիկ են հիվանդանում: Ծիշտ նույնն է նաև դյուղատնտեսության մեջ. ֆլասա-

տուների և բուսական հիվանդությունների դեմ պայքարելն անհամեմատ ավելի դժվար է, թանգ, քան նրանց առաջն առնելը: Ահա թի ինչու ցանքսափոխությունը, վորպես ֆլասատուների և հիվանդությունների մեմ նախագողաշացման միջոց, բացառիկ նշանակություն ունի:

Մի քանի տարի իրար հետևից և միևնույն տեղում հացաբույսերի ցանվելը պատճառ է դարձել հողի աղտոտվելուն: Մոլախոտերի դեմ պայքարի ամենալավ միջոցը—դա հացաբույսերը լավ մշակված ցելերով և շարքաների բույսերի ցանքսով փոխարինելն է: Հակառակ դեպքում, դաշտը վերածվում է մոլախոտերի տնկարանի, վորն արգելք է լինում կոմբայնների կիրառմանը: Անցյալ տարի մոլախոտերը հաճախ թույլ չավին կոմբայններ դործածել:

Փորձակայանների յերկարամյա փորձերը ցույց են տալիս, վոր մաքուր ցելերը և մաքուր շարքաներից, վորպես աշխանացան հացաբույսերի նախորդողներ, խիստ բարձրացնում են բերքը: Սա յերևում է այն աղյուսակից, վոր մենք բերել ենք ցելի մշակման մասին յեղած դիտում:

Ներքևում բերում ենք տվյալներ, վորոնք գնահատում են զանազան նախորդող բույսերի արժեքը գարնանացորենի համար և այս դեպքում պարզ յերեվում է, թե ինչ նշանակություն ունի նախորդողը, վորը մոլախոտերից մաքրում է դաշտը:

Փորձակայաններ	Ն ա խ ո Ր Գ Ր Դ Ն Ե Ր				
	Բոստան	Յեզիպտացորեն	Արևածաղիկ	Վոլբա վոսպ	Հասկավորենք (կորեկ)
Ռոստովի	10,3	9,2	9	8,7	5,3
Դոնի	—	8,7	8,7	8,0	7,5
Դոնեցի	—	8,6	8,6	8,0	—

Ամենաթանգարժեք հացաբույսերի բերքի բարձրացումը բացատրվում է դիտվորապես նրանով, վոր այս դեպքում հացաբույսերը ցանվել են մաքուր հողերում: Ինչպես շարքաների բույսերի դաշտերը, այնպես ել բոստանը հացաբույսերի լավ նախորդող է հանդիսանում: Շարքաների մշակութայինների այս բարձր հատկությունը, վորպես նախորդողների, բացատրվում է նրանով, վոր շարքաների դաշտերը մի քանի անգամ մշակվում են շարքամիջերում և շարքերում և սրանով մաքրում դաշտը մոլախոտերից:

Ռոստով-Նախիջևանի փորձնական կայանում յերկար տարիներ կար հատուկ հողամաս, վորտեղ գարնանացորենն անփոփոխ տարեց-

տարի ցանվում եր միևնույն տեղում: Այս հողամասում նույնպես ցորենը աղտոտված եր ուսյուզով, ինչպես այն բոլոր արտերում, վորտեղ ցորենը ցանվել է առանց շարքահերկ բույսերի հետ փոխվելու:

Յանքսի ժամկետների մասին գրված գլխում մատնանշված է, վոր 1932 թվին նեվինոմինսկի ռայոնում մաքուր շարքահերկից հետո հոկտեմբերին ցանված աշնանացորենի բերքը 14—18 ցենտներ է յեղել, մինչդեռ խոզանում կատարված ուշ ցանքները տվել են միայն 5 ցենտներ: Այս հետազոտություններից և փորձերից շատ լավ յերևում է, թե ինչու է կայանում բույսերի ցանքսափոխություն հիմնական ոգուտը, յեթե հատուկ խնամք տարվի շարքահերկ բույսերին:

Յանքսափոխությունը մոլախոտերի դեմ կոպիտ հիմնական դեմքն է հանդիսանում: Սակայն այս գնքն արժեք կունենա միայն այն դեպքում, յերբ ցելի դաշտը և շարքահերկի ցանքսը պետքին պես մշակվեն: 1931 և 1932 թվերին մի քանի խորհրտեսուլթյուններում և կոլտնտեսություններում մաքուր ցելերն այնքան էլին աղտոտված մոլախոտերով, վոր ցանքսից առաջ պետք յեղավ մոլախոտերը լորոգրեկաներով հնձել, վատել և ցանքսից առաջ ցելը նորից վարել:

Շատ դեպքերում շարքահերկ դաշտերն էլ չափազանց աղտոտվել են, այնպես վոր ցանելուց առաջ ստիպվել են դաշտը մաքրելու: համար մեծ աշխատանք թափել—մոլախոտերը հնձել, այրել և այլն:

1932 թվին ռաս ռայոններում յեգիպտացորենից հետո կատարված առնանցորենի ցանքսերը հաճախ ամենավառ ցանքսերը յեղան: Սրա պատճառն այն եր, վոր արեվածադիկը վառ եր մեակված, յեվ բացի դրանից, անցյալ տարի կոլեսեսուլթյուններից ռասերը ռաս ուռացրին արեվածադիկ բերանավառ: Արեվածադիկը քափվեց արեւում յեվ գարնանը առնանցորենի հետ միասին մեծ բանակությամբ բուսեց: Արեվածադիկը դարձավ վառ մոլախոտ, առնանցորենը կրկնակի առնեց—նախ՝ ուռ ցանվելուց՝ արեվածադիկ բերքն ուռ հավաքելու պատճառով, յեվ յերկրորդ՝ արեվածադիկ յեվ այլ մոլախոտերով չափազանց ռաս աղտոտվելուց:

Տիխորեցկու հացահատիկային խորհրտեսուլթյան մեջ, արեւածադիկից հետո ցանված աշնանացորենում մոլախոտերը կազմում էլին վողջ բերքի 80 տոկոսը: Այստեղ գլխավոր մոլախոտը—արեւածադիկն էր, վորը 1 տարի առաջ թափվել եր արտում և հաջորդ տարում ցորենի հետ միասին բանել եր: Այս արտում ցորենի բերքը 1 հեկտարից հազիվ 2 ցենտների յեր հավասար, իսկ ուրիշ արտերում 1 հեկտարը տվել է 8 ցենտներ բերք: Շատ դեպքերում մոլախոտը—արեւածադիկն արգելք եր հանդիսանում ցորենի հնձմանը: Նա արգելք յեղավ նաև չորացնելու և կախելու դործում: Այդ իսկ պատճառով մոլախոտերով խեղդված ցանքսերի այս չնչին բերքը շատ անգամ հնարավոր չեր արտից հավաքելու և նա մնաց արտում կամ առանց հնձելու կամ

չեղջերում և բարդերում: Այս բոլոր դեպքերում արեւածադիկը ցորենի ամենավատ նախորդողն է յեղել: Յեվ ուրիշ շարքահերկ արտերն էլ շատ աղամ վատ նախորդողներ են յեղել՝ մանավանդ կուբանում, վորովհետեւ վատ էլին մշակված և ուշ էլին հավաքված: Միևնույն ժամանակ շարքահերկ արտը ճիշտ մշակելու դեպքում կարելի յե կատարել ցանքսը՝ կամ սահմանափակվելով նախացանքսային տափանուկով, կամ ցանել դիակավոր շարքացան մեքենայով՝ առանց դաշտի վորեւե նախապատրաստություն: Ռոստով-Նախիջևանի վորձակայանը ուսուցնասիրելով յեգիպտացորենի մշակման յեղանակները, ցույց է տալիս, վոր շարքահերկ դաշտը լավ մշակելու դեպքում, հացահատիկը կարելի յե ցանել առանց հողը վարելու:

Յեգիպտացորենի և վորեւե շարքահերկ դաշտի մշակման ալապիսի պարզացումը ցանելուց առաջ, թույլ է տալիս յերկու տարում կատարելու միայն մի վար, յեթե շարքահերկ դաշտը մշտական դուզակցով հասկավոր հացարույսերի հետ:

Շարքահերկ դաշտի դուզակցումը հացահատիկների հետ՝ հեշտացնում և պարզացնում է աշնանացանի համար հող նախապատրաստելու և գարնանացանի համար աշնանավար կատարելու աշխատանքները:

Վերջին յերկու տարվա վորձը ցույց է տալիս, վոր աշտնն ու դարունն ամենամեծ լարվածություն են ստեղծում քաշող ուժն ոգտադործելու ասպարիզում: Դրա համար անհրաժեշտ է լավ մշակել շարքահերկ դաշտերը և հենց դրանով նախորդողներ պատրաստել աշնանացան և գարնանացան բույսերի համար: Շարքահերկ մշակույթների խայտառակ դրուլթյունը՝ աշխատանքի վատ կազմակերպման, բրիգադիրների և կոլտնտեսային վարչությունների վատ ղեկավարություն և կուլակի աղդեցությունը կազմակերպված սարքոտածի հետեւանքն է: Յեթե դաշտերը ճիշտ խնամվեն, ցանքսափոխությունը կընպատի քաշող ուժի և աշխատանքի ճիշտ կազմակերպմանը, հնարավորություն կտա աղատվելու ամեն տարի բոլոր դաշտերը վարելու անհրաժեշտությունից:

Այժմ պարզ է, թե ինչու ցանքսափոխությունը նպաստում է բերքատվություն բարձրացմանը: Յանքսափոխությունը ներդրում է մշակելի բույսերի վրա հողամշակման զանազան յեղանակներով և բույսերի խնամքով: Յանքսափոխությունը հնարավորություն է տալիս զանազան բույսերին լավագույն յեղանակով ոգտադործելու հողում զտնված աննդարար նյութերի պաշարը (զանազան արմատներով և սննդարար աղբերի վերաբերմամբ ունեցած զանազան պահանջներով): Յանքսափոխությունը վնասատուների և հիվանդությունների թշնամին է, մոլախոտերի դեմ պայքարելու լավագույն միջոցը: Յերբ ցանքսա-

փոխութեան մեջ մտցվեն բազմամյա խոտեր, այդ դեպքում ցանքա-
փոխութեանը հանդիսանում է հողի գնդաձև կառուցվածքը վերականգ-
նեցնող միջոց:

Մեր յերկրամասի սեփականացիքն ռազմենքում ցանափոխութեանը,
գլխավորապես, կարեւոր է, վերապես մոխրագործի յեւ վնասազուցման դեմ
պայքարելու միջոց:

Հեռնային և նախալեռնային հողերում, վորտեղ ցանվում են այն-
պիսի մշակութիւններ, ինչպիսիք են ծխախոտը, ցանքափոխութեանն
այնպէս պետք է կազմակերպել, վոր ծխախոտի նախորդողներն ամ-
բացնեն հեշտ վորդովող հողերը: Բակլայի բազմամյա խոտերը լավ նա-
խորդողներ են հանդիսանում ծխախոտի համար: Արեւելյան շատ չորա-
յին ռայոններում, վորտեղ իշխում են անտառաված և հեշտութեամբ փո-
շիացող հողերը, նույնպէս անհրաժեշտ է ցանքափոխութեան մեջ
մտցնել բազմամյա խոտեր և նրանց միջոցով ամբացնել վարելահողը:

Ծանքափոխութեանը հանդիսանում է բերքատուութեան բարձ-
րացման միջոց՝ կոլտնտեսութեանը տրված արտադրական առաջա-
դրանքի հիման վրա:

Ներկայումս Հյուսիսային Կովկասը հանդիսանում է խորհրդային
Միութեան կարեւորագույն հացահատիկային յերկրամասը: Մի քանի
գյուղատնտեսներ, իբր թե հանուն ճիշտ ցանքափոխութեան, մտա-
դրված են պահպանելու հացահատիկի առաջադրանքները: Այսպիսի
ձգտումը հակասում է կուսակցութեան և խորհրդային կառավարու-
թեան վողջ քաղաքականութեանը: և պետք է ստանա վճռական հակա-
հարկած: Կառավարութեան սահմանած պահանջների համաձայն, յերկ-
րամասում հացահատիկային տնտեսութեան զարգացումը ներկայումս
պետք է դրվի ցանքափոխութեան շրջանակներին մեջ:

Այդ իսկ պատճառով անհրաժեշտ է ցանքափոխութեան կատա-
րել, վորպէսզի ապահովվի հացահատիկային տնտեսութեան զարգա-
ցումը: Բոլոր հացարույների ցանքատարածութեանները պետք է
ցանվեն լիովին:

Ներանք (այլ ուսումնասիրողները) վորակի համար պայքարելու
դրոշակի տակ և մանավանդ ճիշտ ցանքափոխութեան մտցնելու
պատրվակի տակ, ամեն կերպ աշխատում են կրճատել հատկապէս հա-
ցահատիկների և մասնավորապէս ցորենի ցանքը: Այս գործում նրանց
ոգնում են մի քանի, իբր թե գիտական տեսութեաններ, մանավանդ
որինակի համար, այսպիսի մի «տեսութեան», ըստ վորի անհրաժեշտ է
հացահատիկների ցանքը փոխարինել խոտացանով, վորը հայտնի չէ
«հողագործութեան խոտազատային սիստեմ» անունով: Այս տեսու-
թեանը, դժբախտաբար, դեռ անպատիժ շարունակում է տարածվել
պոպուլյար մեր պրակտիկական գյուղատնտեսների և բազմաթիւ կու-

սակցական աշխատողների զեւեակները: Յուրաքանչյուր բողբեկի հա-
մար պարզ պետք է լինի, թե վորտեղ են թաղնված այս աջ ապրո-
տունիստական «փիլիսոփայութեան» արմատները: Նրա մեջ, ինչպէս
մի կաթիլ ջրում, անդրադառնում է դասակարգային թշնամու դիմա-
դրութեանը, մանավանդ հացամթերումների դեմ ցույց տրվող կուլա-
կային դիմադրութեանը: Ահա թե ինչու ամենաանողոր պայքար
պետք է մղվի այն բոլոր աջ ուսումնասիրողական փորձերի դեմ, վորոնց
նպատակն է կրճատել աշխանացանի պլանը, ցանքատարածութեան-
ները» («Պրավդայի» 1932 թվի ոգոստոսի 20-ի առաջնորդողից «սո-
ցիալիստական հողագործութեան հետագա վերելքի համար» վերնա-
գրով):

Վորպէսզի խորհրդային տնտեսութեան ամեն մի բանվոր և ամեն մի կոլ-
տնտեսական գիտակցաւոր մասնակցի բերքատուութեան բարձրացմանը,
դրա համար նրանք լավ ծանոթ պետք է լինեն ընդունված ցանքա-
փոխութեանը և բույսերի հերթականութեան կարգին:

Ներկայումս յերկրամասի ռայոնների հիմնական խմբերի համար
կազմված են մոտավոր սքեմաներ: Այս սքեմաներում դաշտերի թիւը
հազվագյուտ դեպքերում միայն գերազանցում է 5—6: Պետք է նկա-
տել, վոր դաշտերի թիւը ավելացնելով, բերքը չի առատանում և չի
քանտում, քանի վոր այս դաշտերում տեղավորվում է մշակութիւնների
վորոշ կազմը, վորպիսին նախատեսված է պլանով: Այդ իսկ պատճա-
ռով, յեթե կարիք չկա ավելացնելու դաշտերի թիւին, ապա վոչ մի
դեպքում կարիք չպետք է լինի նաեւ պահպանելու նրանց թիւը, ի
փոխ մշակութիւնների տեղավորման հարմարութեան: Որինակի համար,
բոլոր արեւածաղկային ռայոններում (իսկ նրանք յերկրամասում մե-
ծամասնութեան են կազմում), արեւածաղիկը պետք է այնպէս տեղա-
վորել, վոր նա իր հին տեղը վերադառնա վոչ շուտ, քան 5—6 տարուց
հետո: Դաշտերի պատմութեանն արձանագրելով, արեւածաղիկը միշտ
կարելի չէ ճիշտ տեղավորել թե 2 և թե 3 դաշտերում: սակայն, ավելի
հարմար է տեղավորել այն, յերբ նա ցանքափոխութեան մեջ մտցվե-
լու չէ ամբողջ դաշտով: Այս դեպքում չի կարելի թույլ տալ, վոր ա-
րեւածաղիկը ցանվի ճրագախոտի սերմերով վարակված դաշտում: Ահա
թե ինչու սահմանված ցանքափոխութեանների մեծ մասը կազմված
է հինգ, վեց և յոթ դաշտերից:

Սահմանված ցանքափոխութեանների մեծամասնութեանը հինգ
վեց և յոթ դաշտային են: 5, 6, 7 դաշտերից բաղկացած ցանքա-
փոխութեաններն ամենահարմարներն են, վորովհետեւ նրանք թույլ
են տալիս ճիշտ տեղավորելու այն մշակութիւնները, վորոնք ամենից
ավելի շատ են տուժել թուլլատրված ժամկետից առաջ հին տեղը վե-
րադառնալուց:

ներքևում բերում ենք ցանքսափոխության որինակները, վորոնք հաստատված են ԽՍՀՄ Հողփողկոմատի կողմից:

ՀՅՈՒՄԻՍԱՅԻՆ ՅԵՐԿՐԱՄԱՍԻ ՀԱՄԱՐ

- | | |
|----------------------|------------------------|
| 1. Ցել և շարքաներկեր | 4. Շարքաներկեր և խոտեր |
| 2. Աշնանացորեն | 5. Գարնանացորեն |
| 3. Գարնանացորեն | 6. Աշնանացան հաճար |

ՅԵՐԿՐԱՄԱՍԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ՀԱՄԱՐ

- | | |
|------------------------|--------------------------------|
| 1. Ցել և շարքաներկեր | 1. Ցել և շարքաներկեր |
| 2. Աշնանացորեն | 2. Գարնանացորեն |
| 3. Գարնանացորեն | 3. Գարնանացորեն |
| 4. Շարքաներկեր և խոտեր | 4. Շարքաներկեր և խոտեր |
| 5. Գարնանացորեն | 5. Աշնանացորեն և դարնանացորեն: |
| 6. Աշնանացորեն: | |

ԿՈՒՅԱՆԻ ՌԱՅՈՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

- | | |
|------------------------|------------------------|
| 1. Շարքաներկեր | 1. Շարքաներկեր |
| 2. Աշնանացորեն | 2. Աշնանացորեն |
| 3. Շարքաներկեր և խոտեր | 3. Շարքաներկեր և խոտեր |
| 4. Գարի և աշնանացորեն | 4. Աշնանացորեն |
| 5. Աշնանացորեն: | 5. Շարքաներկեր |
| | 6. Գարի |
| | 7. Աշնանացորեն: |

ՅԵՐԿՐԱՄԱՍԻ ՀԱՐԱՎ-ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ՌԱՅՈՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

- | | |
|-------------------------|--------------------------|
| 1. Ցել | 1. Բոստան և կորեկ |
| 2. Աշնանացորեն | 2. Աշնանացորեն |
| 2. Շարքաներկեր (բամբակ) | 3. Ցել |
| 4. Գարի | 4. Աշնանացորեն |
| 5. Աշնանացորեն: | 5. Շարքաներկեր (բամբակ) |
| | 6. Գարնանացորեն |
| | 7, 8, 9. Բազմամյա խոտեր: |

Այս ցանքսափոխությունները որինակի համար են միայն: Գործնականում նրանք ավելի մեծ են լինելու և կազմի տեսակետից ել ավելի բազմատեսակ: Բանը նրանումն և, վոր ցանքսափոխությունն արտացոլում և գյուղատնտեսության մասնագիտացման ամբողջ պլանը, իսկ մասնագիտացումը նախատեսում և ամենաբազմապիսի ճյուղերի և մշակույթների զուգակցումը թե ուսյուններում և թե առանձին կոլտն-

տեսություններում: Այդ իսկ պատճառով ել անխուսափելի չեն բազմատեսակ ցանքսափոխություններ:

Յեթե ոգտագործվող հողը ձորերով և հովիտներով կտրված ել այդ դեպքում նպատակահարմար և մոցնել 4 դաշտյա ցանքսափոխություն, իսկ մի քանի դեպքերում հինգ դաշտյա, վեց դաշտյա և յոթ դաշտյա ցանքսափոխությունը վճռում և այսպիսի հողագտագործման հարցերը: Խոնավ, նախալեռնային և չորային ուսյուններում, ինչպես նաև անասնաբուծական տնտեսություններում, ուր ցանքսափոխության մեջ մոցվում և բազմամյա խոտ, ցանքսափոխությունը շատ կարճ չի կարող լինել և այդտեղ պետք կլինի կատարելու 7—8 դաշտյա ցանքսափոխություն:

Ցանքսերի ածմյան կազմը փոփոխության կարող և յենթարկվել՝ վարչական ուսյունների և մարզերի, կամ առանձին խորհրտնտեսությունների և կոլտնտեսությունների պայմաններին համաձայն: Խորհրտնտեսությունների և կոլտնտեսությունների մասնագիտացման կապակցությամբ, մշակույթների կազմը հաճախ խիստ փոփոխության և յենթարկվում:

Մասնագիտացած խորհրտնտեսություններում և կոլտնտեսություններում ավելացվում և տեխնիկական բույսերի (բամբակ, գենապերձակ, ճակնդեղ) և կերային բույսերի ցանքսը:

Այս բույսերի ցանքսերի ավելացումը պետք և կատարվի տարեց տարի ամբողջ հնգամյակի ընթացքում, իսկ ցանքսափոխությունը պետք և մոցվի 1933 թվին: Վորպեսզի ապահովվի այս մշակույթների ավելացումը, առանց ցանքսափոխությունը վիժեցնելու, զրա համար պետք և այնպես կառուցել ցանքսափոխությունը, վոր փոխելով ցանքսային առաջադրանքները, չփոխվի ցանքսափոխությունը: Սակայն բացի այս պլանային փոփոխությունից, յուրաքանչյուր կոլտնտեսության և խորհրտնտեսության մեջ ամեն տարի կարող են առաջանալ այնպիսի հանգամանքներ, վորոնք ստեղծում են մի մշակույթ, մյուսով փոխարինելու մասնակի փոփոխություն: Մասնավորապես ձկուն և համարվում և մշակույթների լայն փոխարինում կամ նրանց ցանքի ավելացում ու կրճատում և թույլ տալիս այն ցանքսափոխությունը, վորտեղ կան միացյալ ցանքագաշտեր: Յեթե ցանքսափոխության մեջ կան միացյալ շարքաներկերի կամ կերաբույսերի դաշտեր, ապա սրանց սահմաններում կարելի չե առանձին մշակույթները փոխարինել մեկը մյուսով, կամ նրանց ցանքը լայնացնել ու կրճատել:

Ցանքսափոխություն կազմակերպելիս, վորը թույլ և տալիս մշակույթների փոխարինումը, յեղակետ պետք և ունենալ կոլտնտեսությանը տրված արտադրական առաջադրանքից: Առաջադրանքները պետք և կառուցել այն հնարավորությունների հաշվառման հիման վրա,

վորոնք ունեն կոլտնտեսությունները: Կենսական և Ժողովրդագրական իրենց 1932 թվի հոկտեմբերի 30-ին կայացրած վորոշման մեջ պարզ կերպով ցույց են տալիս:

«1933 թվի պլանի համաձայն դադարեցնել տեխնիկական և շարժահերկ մշակույթների ցանքատարածությունների հետագա ընդլայնումը»: Այս վորոշումն ընդգրկում է տեխնիկական բույսերի բերքատվության բարձրացման կարևորությունը: Սրա հետ միատեղ վորոշումը շեշտում է, վոր ցանքատարածության կիրառումը «պետք է կապվի վորոշ մարզերում և յերկրամասերում հացահատիկային հասկավոր բույսերի ցանքատարածությունների համապատասխան ընդլայնման հետ»: Այս վորոշումը պարտավորեցնում է ցանքատարածություն մուցրներիս՝ յեղնել ընթացիկ տարվա առաջադրանքներին:

Ծանրագործությունը կազմակերպվում է տվյալ մշակույթների ճիշտ տեղավորման և հերթափոխության հիման վրա: Մշակույթների կազմը պետություն կողմից տրված է յուրաքանչյուր կոլտնտեսությունը և խորհրդատեսությունը: Այս մշակույթների հերթափոխության կարգը սահմանվում է այն հաշվով, վոր զխավոր ապրանքային մշակույթներից ամենաառատ բերք ստացվի: Վոչ մի դեպքում չի կարելի փոխություններ մուցնել մշակույթների կազմի մեջ ի սեր ցանքատարածության: Վոչ թե մշակույթներն են ընտրվում ցանքատարածության համար, այլ ցանքատարածությունն է ընտրվում տվյալ մշակույթների բերքատվության բարձրացման համար: Ծանրագործության այսպիսի գնահատումը հնարավորություն է տալիս ճիշտ կազմակերպելու բույսերի հերթականությունը, առանց խախտելու պետության առաջադրանքները և գյուղատնտեսության մասնագիտացման պլանը:

Ցուրաքանչյուր մասնագիտացած տնտեսությունն այնպես պիտի կազմակերպի ցանքատարածությունը, վորպեսզի կարողանա լավագույն պայմաններ ստեղծել տնտեսության զխավոր մշակույթների արտադրության համար:

Հացահատիկային խորհրդատեսության և կոլտնտեսության հիմնական խնդիրը հացահատիկային մշակույթների բերքատվության բարձրացումն է: Ծանրագործությունը պետք է կառուցվի, զխավոր բարձրացման, հողուտ հացահատիկային մշակույթների բերքատվության նկատի պիտի առնի բամբակի բերքատվության բարձրացումը և այլն: Անասնապահական խորհրդատեսության և կոլտնտեսության մեջ ցանքատարածությունը պետք է կազմակերպվի այն հաշվով, վոր հնարավոր լինի արտադրելու անհրաժեշտ կերեր:

Ինչքան խիստ լինեն մշակույթների պարտադիր առաջադրանքներն, այնքան ավելի յուրջ են նաև ցանքների պլանավորման խըն-

դերները: Չի կարելի մեքենայորեն պլանավորման յեթարկել ցանքները, վոր միատեսակ լինի միևնույն ուսյոնի և նույնիսկ գյուղխորհրդի բոլոր կոլտնտեսությունների համար: Չի կարելի հավասարաչափ ծանրաբեռնել բոլոր կոլտնտեսություններն այնպիսի մշակույթներով, ինչպիսին է ճակնդեղը, կենաֆը, դենագերչակը և այլն: Պետք է հաշվի առնել աղգաբնակչության ունեցած աշխատունակությունը, մեքենայացման և քաղող ուժի աստիճանը:

Մեծ աշխատանք պահանջող բույսերի բաշխման մեջ յեղած հավասարեցումը բացատրվում է քաղաքական կարճատեսությամբ և մի քանի «պլանավորողների» ոպորտունիստական պրակտիկայով:

ԲՈՒՅՍԵՐԻ ՀԵՐԹԱՎԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

Նկատի ունենալով հերթափոխության հիմնական նպատակը— պայքար մոլախոտերի դեմ, ցանքատարածությունը պետք է կազմակերպել այն հաշվով, վոր հացահատիկային մեակույթները ցանվեն առաջաման մաքուր դաշտերում: Մոլախոտերից դերծ անմաքուր դաշտերը դուրս են դալիս ցելերի և շարքահերկ մշակույթների տակից:

Այդ իսկ պատճառով հասկավոր հացարույսերը, վորպես մոլախոտերից ամենից ավելի շատ տուժող մշակույթներ, պետք է ցանվեն ցել արված և շարքահերկ դաշտերում:

Յեղ վորովհետև ցորենից հետո նորից ցորեն ցանելով մոլախոտերն արագորեն աճում են, այդ իսկ պատճառով չի կարելի միևնույն արտում յերկու անգամից ավելի իրար հետևից ցորեն ցանել:

1931 թվին «Գիգանտի» մի քանի դաշտերում հացահատիկի ըզգալի կորուստները և բերքահավաքման դժվարություններն առաջացան զխավորապես նրանից, վոր այս դաշտերում ցորենը յերկար տարիներ ցանվում եր իրար հետևից:

Լուծելով ցելեր կիրառելու հարցը, պետք է գնահատել ցելերի նշանակությունը դանադան ուսյոնների համար: Մեր յերկրամասում մաքուր ցելերն առաջին հերթին անհրաժեշտ են ամենաշորային ուսյոններում, վորտեղ առանց մաքուր ցելերի չի կարելի տպահովել աշնանացանների բերքը: Սակայն այստեղ մաքուր ցելերին զուգընթաց, լայն չափով պետք է կիրառել նաև ակոսած ցելեր, վորպեսզի դրանց միջոցով հնարավոր լինի ձյունը պահպանել: Դոնի և Թերեքի շորային ուսյոններում նույնպես ակոսած ցելերի հետ միասին պետք է կիրառել նաև մաքուր ցելեր, վորպես լավագույն միջոց մոլախոտերի դեմ ուղ նաև մաքուր ցելեր, վորպես աշնանացանների բարձր և կայուն բերքը կուլելու համար և վորպես աշնանացանների բարձր և կայուն բերքը կուլելու համար և վորպես աշնանացանների գոսա խոճավային ուսյոններում ապահովող հողաշերտ: Նախալեռային գոսա խոճավային ուսյոններում յեղ Կուբանում մաքուր ցելն ավելի լավ չե, քան վոնիվ գրաղված ցել:

վորպես նախորդող. այդ իսկ պատճառով աշտեղ մաքուր ցելը, վորպես մոլախոտեր վոչնչացնող ամենագոյեցիկ միջոց, պե՛տ է կիրառել այն դեպքում, յետք դատեր չափազանց աղտոտված է մոլախոտերով:

Մեծ մասամբ հացարույների հիմնական նախորդողը պետք է լինի զբաղված ցելը և շարքահերկ դաշտը: Լավ մշակված բնական և ցանովի արոտատեղիները նույնպես լավ նախորդողներ կարող են լինել հացարույների համար:

Կուրանի շատ կոլտնտեսություններում աշնանացանի ամենալավ արտերը գտնվելիս են յեղել արոտատեղիների վրա: Որինակի համար, Բլյուեխերի անվան կոլտնտեսություն մեջ (Կոբենյովսկու մեքենատարակ-տորային կայան) արոտատեղիների վրա ցանված աշնանարույները 1932 թվին 1 հեկտարից տվին 18 ցենտներ բերք, իսկ արևածաղիկից հետո ցանվածները—7—9 ցենտներ, խոզանի վրա ցանվածները—5—6 ցենտներ: Նովո-Պոկրովսկու ուսյոնի կոլտնտեսություններում բնության չարիքներից վնասված աշնանացանը արոտատեղիի վրա տվեց 5—6 ցենտներ, իսկ այլ նախորդողներից հետո ցանվածը—2—3 ցենտներ: Բերդլինսկի ուսյոնի «Պրավդա» կոլտնտեսություն մեջ բնության պատուհաններից վնասված աշնանացանը տվեց 5,5 ցենտներ, իսկ այլ նախորդող բույսերից հետո ցանվածը՝ մոտ 2 ցենտներ: Արոտա-տեղիների՝ ցորենի բերքի վրա ունեցած այս աստիճան ներգործու-թյունը բացատրվում է նրանով, վոր այնտեղ գտնված մոլախոտերը, հաճախ ուտվելով անասունների կողմից, վոչնչանում են, և արածա-տեղիների տակից դաշտերն անհամեմատ ավելի մաքուր են դուրս գա-լիս, քան ուրիշ նախորդողների տակից: Սովորաբար քիչ բուսական-նություն ունեցող արոտատեղիների կերային վորակը լավացնելու համար պետք է ցանել հաճար, վարսակ, գարի և այլ խոտեր: Այս-պիսով, շարքահերկ բույսերի դաշտը, մաքուր և ակոսավոր ցելերը ու արոտատեղիները մեր յերկրամասում հանդիսանում են բույսերի հերթափոխության և ցանքափոխության կառուցման հիմնական միջոցները:

ՆԱԽՈՐԴՈՂՆԵՐՆ ԱՐԳԵԼԷ ԶԴԵՏԷ Ե ԼԻՆԵՆ ԱՇՆԱՆԱՑԱՆՆԵՐԻՆ

Աշնանացան հացարույները ժամանակին պիտի ցանվեն: Դրա համար էլ նախորդողներ ընտրելիս, հարկավոր է ընտրել այնպիսի մշակույթներ, վորոնք ժամանակին են ազատում դաշտերը: Այսպիսի մշակույթներին են պատկանում արևածաղիկը, բակլային բույսերը, բոստանը, չոր խոտի, արածացնելու և սիլոսի համար ցանվող միամյա խոտերը, (բացի սուդանկայից, վոր յերբեմն ուշ է տալիս յերրորդ

հունվար): Յեղիպտացորենի վաղահաս տեսակները ժամանակին են ա-զատում դաշտերը: Յեղիպտացորենի ուշ հասունացող տեսակները մի-այն Կուրանումն և, վոր չեն խանգարում աշնանացորեններին: Այն կու-տնտեսությունները, վորոնք դեռ չեն մեքենայացրել բերքահավաքը, նրանք լայն չափով պետք է ոգտագործեն վաղահաս Այվորի-կինգ յեղիպտացորենը, մանավանդ յերկրամասի հյուսիսային ուսյոն-ներում:

Աշնանացանների նախորդողներ ընտրելիս, չի կարելի հենվել շատ կոլտնտեսությունների 1932 թվի անհաջող փորձի վրա, յերբ նույնիսկ վաղ ազատող մշակույթները (արեվածաղիկը) վատ նախոր-դողներ դուրս չեկան, վորովհետև նրանց բերքահավաքը ուշ և ան-փույթ կերպով և կատարվեր Սա բերքահավաքի խաչառակ կազմա-կերպման հետեւանքն է յեղել և չի հայտարարել մշակույթների յու-բահատկությունները:

ՈՒՐ ՏԵՂԱՎՈՐԵԼ ԲԱԶՄԱՄՅԱ ԽՈՏԵՐԸ

Մենք վերելում ասացինք, վոր նախալեռնային ուսյոններում փուխի հողերի վրա, ինչպես նաև չորային արևելյան ուսյոններում շատ փոշիանալու և քշվելու հակում ցույց տվող հողերի վրա ցանք-ասփոխություն կազմակերպելիս, անհրաժեշտ է մոցնել նաև բազմամյա խոտերի մշակությունը: Ասացինք նաև, վոր բազմամյա խոտերը հաջողությամբ են աճում խոնավ ուսյոններում, իսկ բոլոր հողա-գործական ուսյոններում բազմամյա բակլային խոտերն անպայման պետք է ցանվեն յուրաքանչյուր անասնաբուծական խորհատեսու-թյան և կոլտնտեսության կողմից, վորպեսզի հնարավոր լինի կերե-րում ստանալ անհրաժեշտ քանակությամբ սպիտակուց:

Հիմնական բազմամյա խոտն առվույտն է: Զորային ուսյոննե-րում առվույտը լավ աճում է հատուկ հովիտներում, լայնանիտ ձորե-րում, գետափներում և այլն: Այս հանգամանքն ստիպում է հաճախ առվույտ ցանել հենց հատկապես ընտրված լավագույն հողամասերում: Բացի դրանից, խոնավ ուսյոններում առվույտը վատ բերք չի տալիս 4—8 տարի, նայած յեղանակի ընթացքին: Զորային ուսյոն-ներում առվույտը բերք է տալիս 3—5 տարի: Այդ իսկ պատճառով կարիք չկա սահմանելու առվույտի ոգտագործման կայուն ժամկետ: Յեթե առվույտը ցանքափոխության մեջ է մտցված, այդ դեպքում առ-վույտանոցը պետք է հերկվի, առանց ուշադրություն դարձնելու: Քե ինչ գրության է խոտականը: Յերբեմն պետք կլինի վարելու լավ խոտ բուսեցնող արժեքավոր հողամասեր և ցանելու լեռնաբերք լավ խոտ բուսեցնող արժեքավոր հողամասեր և ցանելու լեռնաբերք-անբուսացուներ, իսկ յերբեմն էլ բույսերի հերթականությունը պահպա-

ներու համար պետք կլինե՞ր հանդերժելու առկույտի ցանցառ դաշտը՝ կամ փոխաբերելու այն՝ ուրիշ միամյա մշակույթով և դրանով հենց խախտելու ցանքսափոխությունը: Վերևում ցույց չտրված ռալոյններում, ցանքսափոխության մեջ առկույտի մտցնելը կիշեցներ հացահատիկային մշակույթների ցանքը և կիթեցներ ժողկոմխորհի և Կենտկոմի ցուցմունքը՝ ցանքսափոխություն մտցնելիս հացաբույսերի ցանքսատարածություններն ընդարձակելու անհրաժեշտության մասին:

«1933 թվին բոլոր կոլտնտեսություններում մտցնել ցանքսափոխություն, վորպես բերքի բարձրացման լավագույն միջոցներից մեկն՝ այն հաշվով, վոր ցանքսափոխության կիրառումը կապված լինի նաև վորոշ մարզերում և յերկրամասերում՝ հացահատիկային հասկավոր մշակույթների ցանքսափոխության ընդլայնացման հետ» (Ժողկոմխորհի և Կենտկոմի վորոշումներից):

Այդ խի պատճառով յերկրամասի բոլոր հիմնական հողագործական ռալոյներում չի կարելի ցանքսափոխության մեջ մտցնել բազմամյա խոտեր: Առկույտը և մյուս բազմամյա խոտերը այս ռալոյններում իրենց համար տեղ պետք է գտնեն ցանքսափոխությունից դուրս գտնված ցանքադաշտերում: Առկույտը ցանքսափոխության մեջ պետք է մտցվի միայն այն ռալոյններում, ուր հողի փոշիանալու վտանգ կա:

ԻՆՉՊԵՍ ՊԻՏԻ ԱՆՅՆԵԼ ԸՆԴՈՒՆՎԱԾ ՑԱՆՔՍԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆԸ

Իր տնտեսությունն ամրացնելու համար, ամեն մի կոլտնտեսություն պարտավոր է անմիջապես կատարելու ցանքսափոխություն մտցնելու մասին Հոգժողկոմատի տված ցուցումները: Ցանքսափոխությունները քննության պիտի առնվեն արտադրական խորհրդակցություններում, բրիգադներում, ընդհանուր ժողովներում: Քննարկումը գործնական բնույթ պետք է կրի: Հատուկ ուշադրությամբ պետք է քննել այն հարցը, թե վորտեղ պետք է տեղափոխել ցանքսափոխության դաշտերը, վորպեսզի հարմար լինեն բրիգադային հողամասերի դասավորության համար: Ցանքսափոխության դաշտերն այնպես պիտի գտնվեն, վոր ցանքսափոխության ամբողջ դաշտը դառնի բրիգադի համախմբված հողամասում, համակոլտնտեսային ցանքսափոխության շրջաններում: Իսկ յեթե լինեն գոտուց դուրս և հեռու հողամասեր, և յեթե բրիգադային հողամասերը բավականաչափ ընդարձակվեն (1200—1500 հեկտար), ապա այդ դեպքում կարելի յե մտցնել առանձին բրիգադային ցանքսափոխություններ: Այս դեպքում յուրաքանչյուր բրիգադը խոշոր առավելություններ կստանա աշխատանքի կազմակերպման և արտադրության միջոցների ոգտագործման առաջադրվում:

Յեթե բրիգադին ամրացված հողամասերը միևնույն գոտում գտնվեն, այդ դեպքում բրիգադը հնարավորություն և ունենում ժամանակին վարելու, ցանելու, հավաքելու, այսինքն նա, կարևորագույն աշխատանքների ժամկետները կատարելով, բարձրացնելու յե բերքատվությունը: Ցանքսափոխության դաշտերի այսպիսի կառուցումը մի անգամից կլուծի ազդրոտեխնիկայի յերկու հիմնական խնդիրները—աշխատանքների ժամկետների կատարումը և ցանքսափոխությունը:

Հողագտագործման կալուցությունը սոցիալիստական հողագործությունը լավացնելու հիմքն է, ցանքսափոխությունը մտցնելու պայմաններից մեկը: Հյուսիսայում Կովկասում ցանքսափոխություններ մտցնելու մասին ԽՍՀՄ Հոգժողկոմատի վերջերս կայացրած վորոշումներն ավելի խիստ կարգ են սահմանում ցանքսատարածությունների պլանավորման համար: Աշխատացանների և գարնանացանների առաջադրանքները տրվելու յեն տարին մի անգամ այն հաշվով, վոր նրանք մտցվեն ընդունված ցանքսափոխության մեջ: Ցանքսափոխություն մտցնելու պայմանները հեշտանում են նաև պլանավորվող մշակույթների թիվը կրճատելով: Ցանքսային առաջադրանքներում նշանակվելու յեն հիմնական ապրանքային մշակույթները—ցորեն, գարի, վարսակ, հաճար, յեգիպտացորեն, յուղատու բույսեր, ծխախոտ, բամբակ, ձախնդեղ: Ոգտագործելով ցանքսափոխություն մտցնելու այս բոլոր պայմանները, չի կարելի սակայն ցանքսափոխությունը մտցնել ի վնաս աշխատացան և գարնանացան բույսերի տեղավորման՝ ընթացիկ տարում: Գարնանացան մշակույթները 1933 թվի գարնանը պետք է գետնից լավագույն նախորդողների դաշտերում և լիովին:

Ցանքները պլանավորման յենթարկելիս և կոլտնտեսություններում ցանքսափոխություններ մտցնելիս, ամեն մի ռալոյն պետք է ուսումնասիրի կոլտնտեսության բոլոր առանձնահատկությունները: Չի կարելի թույլ տալ, վոր բոլոր ցանքսերը հավասարապես բաշխվեն կոլտնտեսությունների միջև: Յեղած քաշող ուժերը, բանվորական ձեռքերը և բոլոր մյուս պայմանները, վորոնք վորոշում են բույսերի մշակման հնարավորությունը վորոշ ծախսով, պետք է մանրամասնորեն հաշվի առնվին: Դրա համար կոլտնտեսությունների ցանքսափոխությունները պետք է մշակվեն կոլտնտեսության մասնակցությամբ:

Այժմ արդեն ցանքսափոխություններ մտցնելով, յուրաքանչյուր կոլտնտեսություն պետք է զրի առնի դաշտերի պատմությունը հատուկ զբքում: Այս զբքում պետք է նշանակել, թե ընթացիկ տարում յուրաքանչյուր դաշտ ի՞նչ մշակույթով է զբաղված, ի՞նչպիսի մշակում, մշակույթի զարգացման ի՞նչ պայմաններ են տեղի ունեցել յուրաքանչյուր տարում և ի՞նչքան բերք է ստացվել: Դաշտերի դրության մասին յեղած արձանագրությունը կազմում են դաշտերի պատ-

մության գիրք, վորը փորձով կհարստացնի բոլոր կոլտնտեսականե-
րին և կտվորեցնի կիրառել ագրոտեխնիկան, հաշվի առնելով այս
ագրոտեխնիկայի տեղական բոլոր առանձնահատկությունները, վորն
(ագրոտեխնիկան) ստուգված է կոլտնտեսության պրակտիկայում: Այժմ
կոլտնտեսություններում վերացվել են սահմանները և մանր գո-
տիները: Դաշտերը բաժանված են հարյուր-հեկտարանոց վանդակների,
հողագտադորժումն ամրացված է: Ցանքսափոխություն մտցնելու հա-
մար բոլոր անհրաժեշտ պայմանները կան: Անհրաժեշտ է միայն, վոր-
պեսզի բոլոր կոլտնտեսությունները համախմբվեն և բոլշեիկյան հաս-
տատակամությամբ պայքարեն բերքի բարձրացման համար և ակտի-
վորեն մասնակցեն ցանքսափոխության և նախորդողների ընտրու-
թյան ու սահմանման գործին և անպայման պահպանեն հողամշակման
բոլոր ագրոտեխնիկական միջոցառումները: Պետք է միայն անողոր
պայքար մղել կուլակության մնացորդների դեմ, վորոնք վիժեցնում
են բոլոր ագրոտեխնիկական միջոցառումները և ցանքսափոխությունը
ոպորտունիստների վերասերվածների հետ միասին, վորոնք կանգնած
են կուսակցության, խորհրդային իշխանության և սոցիալիստական
գյուղատնտեսության շահերը դավաճանելու ճանապարհի վրա:

Այսպես ուրեմն, մենք խոսեցինք, թե ագրոտեխնիկական ինչ մի-
ջոցներով պետք է բարձրացնել մեր դաշտերի բերքը: Ամեն մի բույ-
սի համար տեղի ընտրությունը, հերթականության կարգը, հողի ճիշտ
մշակումը (գարնանացանի համար կատարվող աշնանավարը, ցեղերն
աշնանացանի համար, հողի նախացանքսային մշակումը), լավ տեսա-
կի ջոկելը, սերմացույի նախապատրաստությունը, ժամանակին կա-
տարվող ցանքսը, ճիշտ խնամքը, ժամանակին կատարվող բերքահա-
վաքը, բերքի պահպանումը, կորուստների, գողության դեմ պայքա-
րելը—անա սրանք են սոցիալիստական դաշտերի բերքատվության
բարձրացման հիմնական միջոցառումները:

Միայն այն ժամանակ աշխատանքը կոլտնտեսության մեջ տար-
վելու չէ հաջողությամբ, յերբ յուրաքանչյուր կոլտնտեսական մտածի,
թե ինչպես լավ կազմակերպել աշխատանքը, արագությամբ բարձ-
րացնել բերքը, յերբ կոլտնտեսության մեջ ստեղծվի ակտիվի ամուր
կորեզ, վորը սերտորեն համախմբված լինի կուսըջիջի շուրջը, յերբ
կուլակության մնացորդներն ամբողջովին ջախջախվեն:

Բոլոր կոլտնտեսականները և կոլտնտեսուհիները պետք է մաս-
նակցեն բերքի բարձրացմանը: Բերքի կիսատ հավաքումը և կորուստ-
ները նույնպես հասարակական (սոցիալիստական) սեփականության
գողություն է, վորի դեմ անխնա պայքար պետք է մղվի յուրաքանչ-
յուր կոլտնտեսության մեջ, յուրաքանչյուր կոլտնտեսականի կողմից:

«Ազգային գրադարան»



NL0286145

16804



На армянском языке

А. И. ЛАВЛИНСКОВ

АГРОТЕХНИКА И СЕВООБОРОТЫ
В БОРЬБЕ ЗА УРОЖАЙ

ИЗД-ВО „СЕВЕРНЫЙ КАВКАЗ“

ԳՐԱԳՈՒԶՈՅԸ

ՌՈՍՏՈՎ-ԴՆ, ՄՈՍԿՈՎԱԿԱՅԻՓՈՂ, 53
ԳՐԱԿԵՆՏՐՈՆ (ԿՆԻԳՈՑԵՆՏՐ)